

■ Av. Arzu HAZER GÜNGÖR* - Av. Aslıhan GÜNGÖR** ■

KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET KAPSAMINDA YER ALAN HAKARET VE TEHDİT SUÇLARININ UZLAŞTIRMAYA DAHİL EDİLMESİ SORUNU

THE PROBLEM OF INCLUDED IN RECONCILIATION OF THE INSULT AND THREAT CRIMES THAT ARE INCLUDED IN THE VIOLENCE AGAINST WOMEN

ÖZET

Toplumsal cinsiyet temelli psikolojik şiddet konusu kimi suçlara ilişkin olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan uzlaştırma yoluna gidilmektedir. Ancak, kadınlara yönelik şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırmanın tarafları arasında eşit bir ilişki bulunmadığı açıktır.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddette alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulması Türkiye'nin de taraf olduğu kimi Uluslararası Sözleşmelerle yasaklanmıştır. Ancak buna rağmen hakaret ve tehdit suçları bakımından uzlaştırma kurumuna başvurulduğu görülmektedir.

Uzlaştırma ile toplumsal cinsiyet temelli şiddetin uyuşmazlığına ilişkin argümanlar sunma iddiasında olan bu çalışma aynı zamanda bu iddiaların hukuksal temellerini de açıklamaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet, Uzlaştırma, Psikolojik Şiddet, Uluslararası Sözleşmeler.

ABSTRACT

When it comes to gender-based psychological violence, mediation is resorted to as an alternative dispute resolution method. However, it is clear that there is no equal relationship between two parties of reconciliation in violence against women.

The use of alternative dispute resolution methods in gender-based violence is prohibited by some international conventions to which Turkey is a party. However, despite this, it is seen that the mediation institution is applied for offenses of insult and threat.

This study, which claims to present arguments for the incompatibility of mediation and gender-based violence, also tries to explain the legal basis of these claims.

Keywords: Woman, Gender Based Violence, Mediation, Psychological Violence, International Conventions.

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 11.01.2024 Kabul Tarihi: 20.03.2024

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3101-8281>

Avukat, İzmir Barosu, hazerarzu@gmail.com.

** ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1653-9424>

Avukat, İzmir Barosu, aslihngungor@gmail.com

GİRİŞ

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli psikolojik şiddet, hem olası sonuçları hem de ayırdı zor doğası ile kadınların yaşamlarını her geçen gün tehdit etmeye devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak baş gösteren kadınlara yönelik psikolojik şiddet, aynı zamanda varlığı ile cinsiyet eşitsizliğini beslemektedir.

Bir yandan psikolojik şiddetin boyutu genişlerken bir yandan da uzlaştırma/ arabuluculuk gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının uygulama alanı çoğalmaktadır. Uluslararası sözleşmelerle kadınlara yönelik şiddet içeren suçlarda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kullanılması yasaklanmışsa da ülkemizde kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki pek çok suçun uzlaştırma kapsamında değerlendirilmeye devam ettiği yargı kararları ile ortadadır. Eşit taraflar arasında gerçekleşmesi gereken uzlaştırma, eşitsiz toplumsal güç ilişkileri ile donatılmış cinsiyetlerin arasında ve bu güç ilişkilerinin kullanımı ile oluşan şiddet halinde dahi uygulanmaya devam etmektedir. Ancak kadınlara yönelik cinsiyet temelli şiddet ile uzlaştırma, uzlaşmaz iki kavramdır. Bu çalışma, bu uzlaşmazlık halini açıklama amacı taşımaktadır.

Çalışma temelde üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde uzlaştırma kurumu üzerinde durulacaktır. Bu bölümde öncelikle uzlaştırma kurumunun özellikleri ve bu kurumun temelini oluşturan onarıcı adalet düşüncesi, daha sonra uzlaştırmanın hukukumuza girişi ve geçirdiği dönüşüm ve son olarak da hakaret ve tehdit suçları ile uzlaştırmanın ilişkisi incelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde hakaret ve tehdit suçları ile kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin ilişkisi incelenecektir. Bu bağlamda, öncelikle kadınlara yönelik psikolojik şiddetin ne olduğu ve ardından da kanunlar ve uluslararası sözleşmeler yönünden psikolojik şiddetin nasıl ifade edildiği açıklanacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile uzlaştırmının uzlaşmaz kavramlar olduğunu ortaya koyma iddiası taşımaktadır. Bu bağlamda, öncelikle uzlaştırma kurumunun özellikleri bakımından neden kadınlara yönelik şiddet kapsamında yer alan suçlara uygun olmadığı ele alınacaktır. Son olarak ise bu uzlaşmazlık halinin hukuksal temelleri açıklanmaya çalışılacaktır.

A. Mantığı ve Yolculuğu Yönünden Uzlaştırma

1. Uzlaştırmının Mantığı

Uzlaştırma; ceza hukukunun alanına giren uyuşmazlıkların devlet eliyle değil ancak devlet denetiminde, yargı dışı yollarla bir sonuca bağlanmasını öngören, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir¹.

Uygulamaya baktığımızda insanların bir arada yaşamasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan çatışma, öncelikle taraflarca giderilmeye çalışılır. Bu çabanın sonuçsuz kalması ya da tarafların müzakere edemeyecek kadar kutuplaşmış olması hallerinde son çare olarak mahkemeye başvurma söz konusu olur². Ancak bu başvuru sonrası adli makamların süreci yürütme ve bozulan kamu düzenini tesis etme çabası devreye girer.

Uzlaştırmının ve fikren temelini aldığı onarıcı adalet düşüncesinin hem Türkiye hem de dünya hukuku açısından çok eski zamanlara dayanmadığını, bir başka ifadeyle görece yeni bir kavram olduğunu söyle-

¹ Farklı dillerdeki karşılıklarına bakıldığında kelime anlamı olarak uzlaştırma kelimesinin, farklılıkları uyuşturmaya tekabül ettiğini söylemek mümkündür. Uzlaştırma kelimesinin hukuk literatüründeki yerine gelecek olursak başkaca ülkelerdeki kullanımıyla paralellik taşımadığı görülmektedir. Dilimize arabuluculuk olarak geçen mediation, başkaca ülkelerin uygulamalarında uzlaştırmayı da kapsayan bir kullanım içermektedir. Bu sebeple hukukumuzda uzlaştırma olarak kavramsallaşan bu kurumun kavram karmaşası-na neden olabileceğine ilişkin birtakım tereddütler bulunmaktadır.

Turgut Tarhanlı, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler: G. Jahic; B. Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2008, s.12.

² Şamil Demir, Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s.1.

mek mümkündür³. Uzlaştırma kurumu, Anglo-Amerikan hukuk sisteminin içinde doğmuş, esasen bu hukuk sistemine özgü bir kurumdur. Ancak zaman içinde yayılmış, Kıta Avrupası hukukunda da uygulanmaya başlanmıştır⁴.

Yine de pozitif hukuk, onarıcı adaletten ziyade denkleştirici adalet düşüncesinin etkisi altındadır. Bu düşünce çerçevesinde ceza hukukuna ilişkin bir uyuşmazlığın konusunu oluşturan eylem, hukuk düzenine karşı gerçekleştirilen bir eylem olarak değerlendirilir. Onarıcı adalet düşüncesinde ise ilgili eylemin fail ve mağdur arasındaki ilişki içerisinde değerlendirilmesi söz konusudur⁵. Mevcut yargılamanın yöneldiği şüphelinin/ sanığın haklarının korunması ve topluma kazandırılması amacı yerine uzlaştırma, mağdurun/ katılanın haklarına odaklanarak mağdurun uğramış olduğu zararı giderme ihtiyacıyla şekillenmiştir⁶.

Onarıcı adalet, “*Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Konularında Kullanılmasına İlişkin Temel İlkeler*” konulu Birleşmiş Milletler Karar Taslağında şu şekilde tanımlanır:

“*Onarıcı adalet süreçleri, genellikle bir kolaylaştırıcının yardımıyla, mağdurun ve failin ve uygun olduğu durumlarda bir suçtan etkilenen diğer bireylerin veya toplum üyelerinin suçtan doğan sorunların çözümü için, hep beraber etkin olarak katıldığı herhangi bir süreç anlamına gelmektedir.*”⁷ „

Onarıcı adaletin temeli birtakım ilkelere dayanır. Öncelikle onarıcı adalet, bozulan kamu düzeninin yeniden tesisine değil, zararın onarımı-

³ Tarhanlı, s.10.

⁴ Nur Centel; Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2018, s.549; Cumhuriyet Şahin; Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 2, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s.209.

⁵ Tarhanlı, s.11.

⁶ Ahmet Sezer, *Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s.18.

⁷ Christa Pelikan, “Onarıcı Adalet” Üzerine Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler: G. Jahic; B. Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2008, s.22.

na odaklanır. İkinci olarak mağdurun ve suçtan zarar görenin de sürece aktif olarak katılmalarına olanak sağlar. Üçüncü olarak ise adil bir barış düzeninin taraflarca tesisini önceler⁸. Bir başka görüşe göre ise benzer şekilde onarıcı adalet, suçu insanlar arasındaki ilişkideki bir bozulma olarak değerlendirir; tarafların katılımına ve gönüllülüğe dayanır ve son olarak da ilişkiyi onarma ve zararı giderme düşüncesiyle şekillenir⁹.

Uzlaştırmanın en büyük hedefi, tarafları bir araya getirerek taraflardan birinin diğerinin bakış açısını duymasını ve anlamasını sağlamaktır¹⁰. «*Karşılaşma, suç meselesinde taraf olan ya da kendini paydaş olarak gören kişilerin, ceza adalet sisteminin resmî kurumlarının dışında bir araya gelmesini amaçlar*¹¹.” Uzlaştırma, tarafların serbest iradesine dayanır. Bu iradenin bir şekilde tehdit gibi yollarla sakatlandığı anlaşıldığında uzlaştırma protokolünün geçersizliğine dair tutanak oluşturulabilir¹².

Uzlaştırmanın bir diğer hedefi, ortaya çıkan zararın onarımıdır¹³. Zararın giderilmesinin esas alınması, mevcut suç politikasının aksine uzlaştırmanın mağduru gören ve önemseyen bir yerde durmasından kaynaklanır¹⁴. Bu hedef aynı zamanda, suçun kişiler arası bir çatışma olduğu düşüncesi ile şekillenir. Uzlaştırma doğru işletildiğinde tarafların farkındalıklarının artacağı ve failin yaptığı kötü şeyleri anlayarak sorumluluk üstleneceği düşünülür. Aynı zamanda faili davranışları ve onların sonuçları ile yüzleştiren uzlaştırma sürecinde, mağdurun da faili daha

⁸ Galma Jahic; Burcu Yeşiladalı, “Onarıcı Adalet: Yeni Bir Yaklaşım. Onarıcı Adalet”, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler: G. Jahic; B. Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2008, s.16-17

⁹ Pelikan, s.23-24.

¹⁰ P. Jennifer Maxwell, “Mandatory Mediation Of Custody In The Face Of Domestic Violence Suggestions For Courts And Mediators”, 1999, s.335. (SS. 335-355)

¹¹ Galma Akdeniz, “Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:16, S:1, İstanbul, 2019, s.6. (SS. 1-23)

¹² Ali İhsan İpek; Engin Parlak, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, 3. Baskı, s.90.

¹³ Mustafa Ruhan Erdem; Ferda Eser; Pakize Pelin Özşahinli, 100 Soruda Uzlaştırma, Uzlaştırmacının El Kitabı, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.22.

¹⁴ Veli Özer Özbek; Koray Doğan; Pınar Bacaksız; İlker Tepe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s.825.

yakından tanıyacağı ve anlayacağı öngörülmektedir. Tüm bunlara ek olarak uzlaştırma sürecinde ve onun temelini oluşturan onarıcı adalet düşüncesinde önleme, caydırıcılık gibi failin ileriye dönük olası davranışlarını biçimlendirme amacı yer almaz¹⁵.

2. Uzlaştırma, Şartları, Tehdit ve Hakaret Suçları ile İlişkisi

a. Genel Olarak Uzlaştırma ve Şartları

Uzlaştırma, şüpheli/sanık ile mağdur/katılan arasında meydana gelen uyuşmazlığın, tarafların anlaşması ile soruşturma/kovuşturma yapılmaması veya başlamış olanların sona erdirilmesi ile sonuçlanmasını sağlayan bir çeşit alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir¹⁶. Uzlaştırma, özel hukuk uyuşmazlıklarında uygulanan arabuluculuk kurumunun ceza hukuku uyuşmazlıklarındaki karşılığıdır¹⁷. Önceleri sürecin olumlu sonucunun ismini taşıyacak şekilde “uzlaşma” olarak düzenlenen bu kurum, sonrasında “uzlaştırma” olarak düzenlenmiş; kurumun işlevini anlatan bir isimlendirmeye kavuşmuştur.

Uzlaştırma kurumu Türk ceza hukukuna ilk defa 2005 yılında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu madde 73/8’de yapılan düzenleme ile girmiştir. Ancak bu hüküm 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmış, yerine getirilen düzeleme ile oldukça önemli değişiklikler yapılmış, böylece uzlaştırma kurumunun Türk Ceza Kanunundan çıkarılarak Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmesi sağlanmıştır¹⁸.

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 34. maddesi ile CMK madde 253’ün “uzlaşma” olan başlığı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiş,

¹⁵ Akdeniz, s.15.

¹⁶ Sezer, s.52; Kaymaz vd., s.45-46.

¹⁷ Meral Ekici Şahin; Kürşat Yemenici, “6763 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma” Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C:13, S:1, s.449. (SS. 445-507); Kaymaz vd., s.45-46.

¹⁸ Çetintürk, Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s.429; Ekici Şahin, Yemenici, s. 447.

düzenlemenin içeriğine ilişkin de değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler daha çok uzlaştırma kapsamına giren suçları genişletme şeklinde olmuştur¹⁹.

Güncel olarak CMK madde 253'te düzenlenmiş olan uzlaştırma kurumu, tarafsız bir uzlaştırmacının ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlığın tarafları arasındaki çatışmayı çözümlene sürecine katılarak tarafları uzlaştırmasını öngörür.

Bir kavram olarak uzlaştırmaya baktığımızda ise 05.08.2017 tarih ve 30145 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4. maddesinde bir tanımın yer almakta olduğu dikkat çeker. Bu tanıma göre uzlaştırma:

“Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci”

olarak tarif edilir.

Uzlaştırmanın gerçekleşebilmesi için uyuşmazlığın birtakım koşulları taşıyor olması gerekir. Öncelikle muhakeme şartları gerçekleşmiş olmalıdır. Yargılamanın yapılamayacağı durumlarda uzlaştırma da yapılamaz. Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için suçun uzlaştırma kapsamına giren suçlardan olması, soruşturma ile suçun işlendiğine ilişkin yeterli şüpheye ulaşılmış olması, uzlaşmanın taraflarca özgür iradeleri ile kabul edilmiş olması, şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin bulunması, mağdur veya katılanın gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir. Buna ek olarak uzlaşma sonucu kararlaştırılan edimin de hukuka uygun olması gerekir²⁰.

¹⁹ Erdem vd., s.25.

²⁰ A. Caner Yenidünya; Zafer İçer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.199; Ekici Şahin vd., s.458; Centel vd., s.551.

Uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Ancak öğretilerdeki genel kabulün uzlaştırmanın karma bir kurum olarak değerlendirilebileceği yönünde olduğunu söylemek mümkündür. Uzlaşma sağlanması durumu ceza muhakemesini engellediği için muhakeme hukukuna, ceza ilişkisini sona erdirdiği için ise maddi ceza hukukuna ilişkin nitelikleri mevcuttur²¹. Bu tartışma sadece kâğıt üzerinde kalmamakta, uygulamada da birtakım sorunlara neden olmaktadır. Ceza Muhakemesi hukuku niteliği ağır basan uzlaştırma kurumuna ilişkin kuralların derhal uygulanması gerekmektedir. Buna göre soruşturma ve kovuşturma aşamasında değişen kuralın yargılamaya dahil edilmesi gerekirken, kanun yolu aşamasındaki davalarda bunun uygulanmamış olmasının tek başına bozma sebebi yapılamaması gerekmektedir. Yargıtay ise pek çok kararında kanun yolu aşamasındaki davalarda da uzlaştırma işlemlerinin yapılmamış olmasını bozma sebebi saymıştır²².

Uzlaştırmanın aynı zamanda maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olarak kabul edilmesi sebebiyle lehe kanunun geriye yürümesi söz konusu olmaktadır²³. Uzlaştırmaya ilişkin zaman içinde pek çok düzenleme yapılmış, bunların bir kısmı da uzlaştırma kapsamına yeni suç tiplerinin dahil edilmesi şeklinde olmuştur. Bu suç tiplerine ilişkin yürütülen yargılamalarda, şüpheli/sanık lehine olan kanun geriye yürütülmektedir²⁴.

²¹ Ekici Şahin vd., s.454-455.

²² Ekici Şahin vd., s.455.

Yargıtay 15. Ceza Dairesi, E. 2017/36056, K. 2017/24664 numaralı, 27.11.2017 tarihli kararı ile uzlaştırmanın fail ile devlet ilişkisini sona erdirdiği için aynı zamanda maddi ceza hukukuna ilişkin olduğunu ve bu nedenle de kesinleşmiş kararlar yönünden de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (e.t. 12.03.2024)

Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2007/4-200, K. 2007/219 numaralı, 30.10.2007 tarihli kararı ile uzlaşma kapsamında yer alan suçlar bakımından kesinleşmiş mahkûmiyet hükümlerinin lehe yasa nedeniyle ele alınmasında uzlaşma hükümlerinin uygulanması olanağının bulunduğu yönünde görüş bildirmiştir.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/> (e.t. 12.03.2024)

²³ Yaprak Öntan, "Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükümün Açıklanmasının Geri Burakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği" İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2018, s.65.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/415565> (e.t. 12.03.2024)

²⁴ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, E. 2017/36056, K. 2017/24664 numaralı, 27.11.2017 tarihli kararı ile Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2007/4-200, K. 2007/219 numaralı, 30.10.2007 tarihli kararı, uzlaştırma konusunda da şüpheli/sanık lehine kanunun geriye yürümesi gerektiğini açıklamaktadır.

Uzlaştırma kapsamında hangi suçların bulunduğu gelecek olursak, öncelikle takibi şikâyete bağlı suçların kapsam dahilinde olduğunu söylemek mümkündür. İkinci olarak ise soruşturması veya kovuşturması şikâyete bağlı olsun ya da olmasın, CMK madde 253'te sayılan birtakım katalog suçlar da uzlaştırma kapsamında yer alır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan da olsa cinsel dokunulmazlığa karşı gerçekleştirilen suçlar uzlaştırmaya tabi değildir. Buna ek olarak 12.05.2022 tarihli ve 7406 sayılı Kanununun 12. maddesiyle ısrarlı takip suçu da uzlaştırma kapsamında olmayan suçlar içerisine özel olarak eklenmiştir.

Tüm bunlara ek olarak, CMK madde 253 gereğince kovuşturması devam eden bir dosyanın uzlaşma ile sonuçlanması ve varsa edimin tamamen yerine getirilmesi halinde davanın düşmesine karar verilecektir²⁵. Dosyanın soruşturma aşamasında olması durumunda uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini yerine getirmesi hâlinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilirken; uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde kamu davası açılır²⁶.

b. Hakaret ve Tehdit Suçları ile Uzlaştırma İlişkisi

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde düzenlenen uzlaştırma hükümlerine göre takibi şikâyete bağlı suçlar, genel olarak uzlaştırma kapsamındadır. Bu suçlardan biri de TCK madde 125'te düzenlenen kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hakaret suçu

²⁵ Ahmet Gökçen; Murat Balcı; Mehmet Emin Alşahin; Kerim Çakır, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.356; Yenedünya vd., s.200.

²⁶ Yener Ünver; Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.733; 05.08.2017 Tarihli Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği Madde 20. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23823&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (e. t. 11.03.2024)

haricindeki hakaret suçu düzenlemesidir. Bu düzenlemeye göre “*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi*” cezalandırılmalıdır. Takibi şikâyete bağlı suçlardan olması sebebiyle uzlaştırmaya dahil edilen bir diğer suç düzenlemesi de TCK madde 106/1, 2. cümlede düzenlenen malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehdit suçuna ilişkindir. Bu düzenleme, malvarlığı itibarıyla büyük bir zarar verileceğine veya sair bir kötülük edileceğine ilişkin tehdit söz konusu olduğunda mağdurun şikâyeti üzerine cezalandırma öngörmektedir.

Genel anlamda tehdit suçunun uzlaştırmaya dahil olması, CMK madde 253/1-b’de kimi suçların katalog olarak sayılıp uzlaştırma kapsamında olduklarının düzenlenmesi ile olmuştur. Maddenin ilk halinde bulunmayan tehdit suçu düzenlemesi, 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanun ile CMK’nın ilgili düzenlemesinin değiştirilmesi ile uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemeyle “*bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişinin*” eylemleri de uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

Böylece 2016 tarihli ilgili kanunun yürürlüğe girmesi sonrası hem tehdit hem de hakaret suçu uzlaştırma kapsamında yer almıştır. Bu düzenlemelere göre hakaret (kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret hariç olmak üzere) ve tehdit suçlarına ilişkin soruşturma yürüten savcı, iddianame düzenlemek için yeterli şüpheyi oluşturan delilin bulunması durumunda dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir. (Yönetmelik madde 10/2)

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaştırma kapsamı dışında bırakılmışsa da; kadınlara yönelik şiddet teşkil eden tehdit ve hakaret suçlarının bir kanuni düzenleme ile uzlaştırma kapsamı dışında bırakılmış olması söz konusu değildir. Öğretide cinsel dokunulmazlığa karşı suçların uzlaştırmaya dahil edilmesi halinde insan onurunu zedeleyeceği, yeni suçların işlenmesine neden olabileceği ve uzlaştırmanın temelini oluş-

turan gönüllülük unsurunun bulunamayacağı belirtilmektedir²⁷. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçların uzlaştırmaya dahil olamayacağı açıkça kanunda düzenlenmişse de Yargıtay'ın reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun şikâyete tabi olması nedeniyle iş bu değişiklik öncesi gerçekleşen suça konu olay nedeniyle yapılan yargılamaların uzlaştırmaya dahil edilmesi gerektiğine ilişkin kararı mevcuttur²⁸. İnsan onurunu zedeleyeceği, yeni suçlara zemin oluşturacağı, gönüllülüğün mümkün olmayacağı itirazları, kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki hakaret ve tehdit suçlarının uzlaştırmaya dahil edilmesi yönünden de geçerlidir. Benzer tahküm ve eşitsiz güç ilişkisine dayanan bu suçların neden farklı düzenlemelere konu olduğu tarafımızca anlaşılamamaktadır. Cinsel suçların uzlaştırmaya dahil edilmeyeceğini söyleyen kanun koyucunun kadınlara yönelik diğer şiddet türlerini görmezden gelmesi açıklanmaya muhtaçlığını korumaktadır.

Bu konudaki bir diğer husus ise, aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli alanlardan çıkarılmış olmasıdır. 22/6/2012 tarihli 28331 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 1. maddesinde ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuk kurumunun uygulanabileceği ve devamlı aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak ise, kanunun gerekçesinde, tarafların arasında tehdit olması durumunda tarafların kendilerini güvende hissetmeyecekleri ve eşitliğin gerçekleşemeyeceği vurgulanmıştır. Belirtilen gerekçe aşağıdaki şekildedir:

“Bununla birlikte arabuluculuk sırasında yapılan müzakereler, tarafların herhangi bir korku veya baskı altında kalmaması ve tarafların eşitliği prensibine dayanır. Arabuluculuk, tarafların kendilerini güvende

²⁷ Ekici Şahin vd., s.474.

²⁸ Ekici Şahin vd., s.473.

Yargıtay 14. Ceza Dairesi, E. 2011/246, K. 2011/507 numaralı, 06.10.2011 tarihli kararı.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (e.t. 11.03.2024)

hissedecekleri bir ortamda gerçekleştirilmelidir. Yapılan araştırmalarda aile içi şiddet olaylarının varlığı, taraflardan birinin diğerini tehdit etmesi veya benzeri nedenlerin varlığı halinde, tarafların kendilerini güvende hissedemeyeceklerini ve eşitlik prensibinin hayata geçemeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.²⁹”

Bir örnekle ifade etmek gerekirse; eşler arasında gerçekleşen tehdit eylemi ceza hukuku bakımından uzlaşma kapsamında değerlendirilirken, aile içi psikolojik şiddeti oluşturması sebebiyle arabuluculuğa elverişli olarak değerlendirilmez³⁰.

Tüm bu nedenlerle, yasa koyucu tarafların arasında tehdit unsuru bulunması durumunda eşitliğin bozulduğunu kendisi de kabul etmişken tehdit suçunun uzlaştırma kapsamına alınmış olması oldukça şaşırtıcıdır.

B. Psikolojik Şiddet Olarak Hakaret ve Tehdit

1. Kadınlara Yönelik Şiddet Kapsamında Psikolojik Şiddet

Şiddet, birçok insanın yaşamını olumsuz ve yaygın biçimde etkileyen önemli bir sosyal sorundur. Şiddet terimi kimi çalışmalarda ilişkilere ilişkin yerleşik sosyal normlardan sapan, bireyin kişisel özgürlüğünü ihlal eden, fiziksel veya psikolojik zarara neden olan tüm iradi davranışları ifade etmek için kullanılır³¹. Ancak sosyal normların şiddete içkin olduğu düşünüldüğünde şiddeti sosyal normlardan sapan davranış olarak

²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yasama Dönemi 24, Yasama Yılı 2, Sıra Sayısı 233, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Raporları (1/486, s.26)
<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss233.pdf>

³⁰ Şamil Demir, “Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi”, Ankara Barosu Dergisi, 2014, s.226. (SS. 213-228)

³¹ Olga Sitarz; Dominika Bek; Anna Jaworskawieloch, “Mediation and Domestic Violence: Theoretical Reflection on the Polish Background”, International Journal of Criminal Justice Sciences, 2019, s.356. (SS:356-369)

tanımlamak doğru bir anlatım sayılmayabilir³². Üstelik sadece kadınlara yönelik şiddet konusunda değil, genel olarak pek çok toplumsal ilişkide şiddet, terbiye aracı olarak görülmektedir³³. Bu nedenle şiddeti sosyal normdan sapma olarak tanımlamak doğru olmayabilir.

Kadınların sırf kadın oldukları için uğramış oldukları şiddet ve ayrımcılık, yerel değil evrensel bir sorundur³⁴. “Kadınların cinsiyetleri nedeniyle insan hakları ihlal edilmektedir.”³⁵ Kadınlara yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanır³⁶. “Toplumsal cinsiyet şiddeti, kadına kadın olduğu için yönelen veya kadınları orantısız şekilde etkileyen şiddettir.”³⁷ Toplumsal cinsiyeti ise; kadın ya da erkek olmaya toplum tarafından atfedilen değer, yüklenen anlam ve bunlar doğrultusunda karşılanması beklenen beklentiler olarak tanımlamak mümkündür³⁸.

Kadınlar geleneksel olarak değersizleştirilmiş ve toplumda ikincil konuma itilmiştir³⁹. Cinsiyetler arası güç dağılımındaki dengesizlik,

³² Selda Taşdemir Afşar, “Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”, Journal of Economy, Culture and Society”, 2016, s.722. (SS. 715-753); Filiz Bayoğlu, “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Temelleri Üzerine”, 2020, S:12, s.152. (SS. 149-164)

³³ Türkan Yalçın Sancar, “Şiddet Kültürü ve Ceza Hukuku Açısından Kadına Yönelik Şiddet”, F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, içinde Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet, Savaş Yayınları, Ankara, 2014, s.119. (SS. 119-135)

³⁴ Jennifer L. Ulrich, “Confronting Gender-Based Violence with International Instruments: Is a Solution to the Pandemic Within Reach?”, Indiana Journal of Global Legal Studies: (7), (2), (11), 2020, s.631; Fatma Başar; Nurdan Demirci, “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet”, Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2015, C:2, S:1, s.45. (SS.41-52)

³⁵ Gülriiz Uygur; İrem Çağlar Gürgey, “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, içinde Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet, Savaş Yayınları, Ankara, 2014, s.32. (SS. 9-59)

³⁶ Başar vd., s.41.

³⁷ Uygur vd., s.32.

³⁸ Simge Saraç, Toplumsal Cinsiyet, L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung, A. Şimşek, içinde Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2013, s.27.

³⁹ Ezgi Kaşdarma, “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sosyo-psikolojik Unsurlar ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Ekseninde Bir Analiz”, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2018, C:9, S:1, s.2440. (SS. 2438-2460)

kadınlara yönelik toplumsal tavır, toplumsal cinsiyet kalıplarına dayalı kontrol talepleri, kadınlara yönelik şiddetin temelini oluşturur.⁴⁰

Kadınlara yönelik psikolojik şiddet, erkeklerin isteklerini gerçekleştirmek için kadınlar üzerinde kontrol sağlama amacıyla uyguladıkları ve sonucunda uygulanan kişinin pek çok açıdan kendisini güçsüz hissetmesine neden olan güç dayatmalarıdır. Kadınlara yönelik şiddetin temelini çoğunlukla erkeklerin tahakküm ve kontrol istekleri oluşturmaktadır⁴¹. Psikolojik şiddet türüne giren kimi davranışlar Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) raporuna göre şunlardır:

“bağırarak, hakaret etmek, küfretmek, tehdit etmek, korkutmak, aşışılacak, alay etmek, karar vermesine izin vermemek, başka kadınlarla erkeklerle kıyaslamak, kendini geliştirmesine izin vermemek, ailesi arkadaşları komşuları ile görüşmesine izin vermemek, evden dışarıya çıkmasına izin vermemek, her an nerede olduğunu kontrol etmek, inançlarını - kökenini - işini - maaşını küçümsemek, başkalarının önünde sürekli sözünü kesmek”⁴²

“Kadına Yönelik Psikolojik şiddet, kadını küçük görerek, onun bir işi yapamayacağını, beceremeyeceğini belirten ithamlarda bulunma, kişiliğini ve fikirlerini önemsememe, bağırma, lakap takma, davranışlarını sürekli olarak eleştirme, emir yağdırma, surat asma, davranışlarını ve yaptıklarını sürekli olarak kontrol etme, iş hayatında ve sosyal yaşamda kadının karşısına çıkan fırsatlara engel olma gibi pek çok davranış şekilleridir⁴³. ”

Psikolojik şiddet özetle kıskançlık, kısıtlama, yıkıcı ve sürekli eleştiriler, hakaret, şiddet tehdidi gibi farklı şekillerde tezahür edebilir. Örneğin,

⁴⁰ Stewart, D., Robinson, G, “A Review of Domestic Violence and Women’s Mental Health”, 1998, s.85; Esra Bükeçik; Birgül Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi”, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2018, C: 3, S:2, s.33. (SS. 33-37); Bayoğlu, s.155.

⁴¹ Stewart vd., s.84.

⁴² Taşdemir Afşar, s.728.

⁴³ İbrahim Aktaş; Zeki Uyanık, “Kadına Yönelik Şiddet”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, C:6 S:1, 2016, s.38. (SS. 32-42)

bir kişinin fiziksel şiddet uygulayacağından bahisle başka bir kişiyi tehdit etmesi de psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilir⁴⁴.

Psikolojik şiddetin çoğunlukla gözle görünür, somut sonuçları olmadığı için kişinin yaşadığı şeyin şiddet olduğunu anlaması zordur. Bu nedenle kadınlar yaşamış oldukları deneyimin psikolojik şiddet olduğunu anlamakta zorlanmaktadır. Bu, ciddi bir sorundur ve isimlendirilen ve tanımlanan şiddetin buzdağının görünen yüzü olduğunu düşündürmektedir⁴⁵. Pek çok şiddet mağduru kadın, yakın ilişki içinde olduğu partneri tarafından gerçekleştirilen şiddeti anlamlandırmada zorlanmakta, yaşamış olduğu şeyin ne olduğunu belirleyememekte, ismini koyamamaktadır⁴⁶. Ayrıca yaşadığı şeyin bir şiddet biçimi olduğunu anlamayan kişinin buna daha uzun süre maruz kalabileceği düşünülebilir. Bu da psikolojik şiddetin olası sonuçlarının çok daha yıkıcı olabileceğine işaret eder⁴⁷.

Kadınlara yönelik şiddetin psikolojik sonuçları; şiddetin biçimi, süresi, seviyesi, şiddete hangi yaş aralığında maruz kalındığı, şiddetle başa çıkma yeteneği ve mevcut sosyal desteğin varlığına göre değişkenlik göstermektedir. Ancak kadınların pek çoğunun şiddete karşı ilk tepkileri benzerlik taşır ve bunlar genellikle şok, reddetme, duygusuzluk ve geri çekilme şeklinde olmaktadır⁴⁸. Korku, depresyon, yoğun kaygı ve sosyal izolasyon, şiddet gören kadınlar arasında oldukça yaygındır ve şiddet nedeniyle oluşan psikolojik sonuçlar, mağdurun şiddet nedeniyle çektiği acının çok daha ötesindedir⁴⁹.

⁴⁴ Senem Ezgi Vatandaşlar; Zeynep Hatipoğlu Sümer, "Kadınlara Yönelik Psikolojik Şiddet Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2019, s.345. (SS. 341-371)

⁴⁵ Maxwell, s.343.

⁴⁶ Maxwell, s.342.

⁴⁷ Vatandaşlar vd., s.345.

⁴⁸ Stewart vd., s.86.

⁴⁹ Sitarz vd., s.357.

Şiddet mağduru kadınlar genellikle travma sonrası stres bozukluğu yaşarlar. Şiddet gören kadınların; güvensizlik, suçluluk, öfke, kızgınlık, bitkinlik, umutsuzluk, aşağılık, utanç, yetersizlik ve çaresizlik gibi duyguları hissetmesi oldukça yaygındır. Ayrıca korku, acı, depresyon ve kendinden nefret gibi olumsuz duyguları da yaşamaları mümkündür⁵⁰. Kadınlara yönelik şiddet, öyle görünmediği zamanlarda dahi ölümcül olabilir. Bir araştırmaya göre, öldürülen kadınların %30'u yakın ilişki içinde olduğu kişilerce öldürülmüştür⁵¹. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği'nin yayımlanmış olduğu 2023 yıllık veri raporuna göre 2023 yılında öldürülen kadınların %41'i evli olduğu erkek tarafından öldürülmüştür⁵². Psikolojik şiddetin yoğunlaşıp sıklaşarak zaman içinde fiziksel şiddete dönüştüğü veya çoğu fiziksel şiddet olayına psikolojik şiddetin de eşlik ettiği yönündeki araştırmaların varlığı düşünüldüğünde, psikolojik şiddetin de en az diğer şiddet türleri kadar hatta belki daha fazla tehlikeli ve ölümcül olabileceğini söylemek mümkündür⁵³.

2. Hukuki Düzenlemelerde Psikolojik Şiddet

a. Ulusal Hukuk Yönünden

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli psikolojik şiddet, pek çok farklı şekilde tezahür edebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak da bu kapsamda pek çok farklı eylem, ceza hukuku bünyesinde düzenlenmiş ve suç olarak kabul edilmiştir. Elbette sadece ceza hukuku açısından değil medeni hukuk açısından da kadınlara yönelik şiddetin değerlendirilmesi mümkündür. Ancak çalışmanın konusu uzlaştırma ile sınırlı olduğundan konuyu bu bağlamda ele almak daha uygun olacaktır.

⁵⁰ Maxwell, s.343.

⁵¹ Maxwell, s.339.

⁵² Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/3088/2023-yillik-veri-raporu> (e. t. 11.03.2024)

⁵³ İnci Boyacıoğlu, "Kadına Yönelik Şiddeti Önleyici Devlet Politikaları: Psikolojik Şiddetle Mücadele", Madde, Diyalektik ve Toplum, 2019, s.247-248. (SS. 246-249)

Kadına yönelik toplumsal cinsiyet temelli gerçekleştirilen kıskançlık, kısıtlama, yıkıcı ve sürekli eleştiri, hakaret, aşağılama, şiddet uygulayacağından bahisle tehdit etme, intihara yönlendirme, sürekli olarak kontrol altında tutma, evden dışarı çıkmasına izin vermeme, birden çok evlilik gerçekleştirme, aile hukukundan kaynaklı yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, doğurması ya da doğurmaması için baskı uygulama, alay etme gibi pek çok eylem psikolojik şiddet örneği olarak karşımıza çıkar⁵⁴.

Bu eylemlerin önemli bir kısmı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları; TCK'nin 84. maddesinde düzenlenen intihara yönlendirme suçu; 109. maddesinde düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu; 230. maddesinde düzenlenen birden çok evlilik suçu; 233. maddesinde düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan sorumlulukların yerine getirilmemesi suçu ve çalışmamızın konusunu oluşturan 125. maddesinde düzenlenen hakaret suçu ile 106. maddesinde düzenlenen tehdit suçu şeklindedir⁵⁵. Bunlara ek olarak, psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilecek pek çok eylemin TCK madde 96 kapsamında eziyet suçunu ve TCK madde 232 kapsamında kötü muamele suçunu oluşturabileceğini söylemek mümkündür.

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli psikolojik şiddeti oluşturan pek çok eylemin suç olarak düzenlenmesine ek olarak şiddetin önlenmesi politikası çerçevesinde mevzuatımızda çeşitli düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi 2012 tarihli 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dur. 6284 sayılı Kanun şiddeti şu şekilde tanımlar:

“(...) Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engel-

⁵⁴ Taşdemir Afşar, s.728; Emel Baydur; Burcu Ertem, “Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme”, TBB Dergisi, 2006, C:65, s.90. (SS. 89-118)

⁵⁵ Baydur vd., s.98-99.

lenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı (...)”

Bir başka ifadeyle, 6284 sayılı Kanunun, tehdit ve baskı içeren, psikolojik olarak zarar görme veya acı çekmeyle sonuçlanan her türlü eylemi kadınlara yönelik psikolojik şiddet kapsamında değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda hakaret ve tehdit eylemlerinin 6284 sayılı Kanun bağlamında psikolojik şiddet olarak değerlendirildiği açıktır.

Tüm bunlara ek olarak 6284 sayılı Kanun, ısrarlı takip mağdurunun korunmasını Kanunun amaçları arasında saymış; ancak ısrarlı takibin ne anlama geldiğini açıklamamıştır. İsrarlı takip ifadesinin tanımı, daha sonra 2013 tarihli 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 3. maddesinin (ş) bendinde yapılmıştır. Bu tanıma göre “*şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı*” ısrarlı takip olarak değerlendirilecektir. Söz konusu tanıma bakıldığında yine tehdit suçunu oluşturma ihtimali bulunan eylemlerin kadınlara yönelik şiddet kapsamında değerlendirilmiş olduğu görülmektedir⁵⁶.

12.05.2022 tarihinde 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda değişikliğe gidilmiş, Kanuna 123/A maddesi eklenerek ısrarlı takip suçu müstakil bir suç olarak düzenlenmiştir. Düzenleme şu şekildedir:

“İsrarlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluş-

⁵⁶ Necla Öztürk, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C:8, S:1, s.7. (SS. 1-32)

masına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.”

Bu düzenleme, uzlaştırma kapsamına alınmamış olduğundan ısrarlı takip suçuna ilişkin olarak uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir⁵⁷.

Bu düzenlemelere ek olarak 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 35. maddesinin 3. fıkrasına göre koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez. Bu düzenleme, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda 6284 sayılı Kanun bağlamında tedbir kararının alınması ya da yerine getirilmesi aşamalarında uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğini vurgulayan emredici bir hüküm olarak yönetmelikte yer almaktadır.

6284 sayılı Kanun bağlamında tedbir kararının alınması ya da yerine getirilmesi aşamalarında uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinin kabulü halinde; aynı zamanda hakaret veya tehdit suçlarından bir soruşturma veya kovuşturma yürütülüyor ise birbiriyle çatışan bu iki düzenlemeden birinin esas alınması gerekecektir. Normlar hiyerarşisi gereği esas alınması gereken düzenlemenin kanun hükmü olması gerektiğini ilk bakışta söylemek mümkünse de durum bundan çok daha karmaşıktır. Zira 6284 sayılı Kanun'un “Amaç, Kapsam, Temel İlkeler ve Tanımlar” başlıklı 1. Maddesi söz konusu Kanun uygulanırken ve bu kapsamda hizmet verilirken birtakım temel ilkelere uyulması gerektiğini düzenlemektedir. Temel alınması ve uygulanması gerekenlerden biri de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) olarak düzenlenmiştir. Uluslararası hukuk yönünden konunun ele alındığı bölümde detaylı olarak açıklanacağı üzere İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda alternatif uyuşmazlık çözüm yol-

⁵⁷ Süleyman Özar, “İsrarlı Takip Suçu (TCK m. 123/A)”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.71, 2022, s. 1424. (SS. 1397-1430)

larını yasaklamaktadır. Dolayısıyla olası çatışma halinde yeni tarihli özel kanun düzenlemesi olan 6284 sayılı Kanun'un uygulanması gerektiğini söylemek mümkündür.

Bir başka ifade ile hakaret veya tehdit suçlarına ilişkin soruşturma veya kovuşturma yürütülürken 6284 sayılı Kanun bağlamında tedbir kararının alınması ya da yerine getirilmesi durumu oluştuğunda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinin kabulü gerekmektedir.

b. Uluslararası Hukuk Yönünden

Uluslararası Sözleşmeler söz konusu olduğunda, doğrudan kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet özelinde düzenlenmiş sözleşmelerin tarihi uzun zaman önceye dayanmaz. 1970'li yıllardan önce cinsiyet eşitliğine ilişkin ufak tefek düzenlemeler bulunsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve bu bağlamda toplumsal cinsiyet temelli şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemeler bu tarihten sonra yapılmıştır⁵⁸. Öyle ki, kadınlara yönelik şiddet özelinde taraflarını bağlayıcı bir sözleşmenin oluşturulması 2011 yılına kadar gerçekleşmemiştir.

aa. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme

Bu alanda atılan en önemli ve eski adımlardan biri, 1980'de imzaya açılan ve belirli sayıda devletin taraf olması sonrası 1981 yılında yürürlüğe giren "*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme*"dir⁵⁹. Bu Sözleşme'ye Türkiye de taraftır. İlgili Sözleşme, Türkiye bakımından 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna ek olarak Sözleşme hükümleri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi gereğince kanun hükmündedir. Hatta yine aynı madde gereğince kanunlarla aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda söz

⁵⁸ Şafak Parlak Börü, "Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu", TBB Dergisi, 2017, s.46-47, (SS. 43-63)

⁵⁹ Gülay Arslan, "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)", İÜHFİM, 2004, C:12, S:1-2, s.4. (SS. 3-43)

konusu uyuşmazlığın çözümü için Sözleşmenin uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak bu Sözleşmenin esas konusunu toplumsal cinsiyet temelli şiddetten ziyade cinsiyet eşitliği meselesi oluşturmaktadır.

bb. Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

İstanbul'da yapılan bir toplantı sonrası, 2011 yılında imzaya açılan ve İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi”, belirli sayıda devletin Sözleşmeyi imzalaması sonrası 2014 yılında yürürlüğe girmiştir⁶⁰. Bu sözleşme, kadınlara yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi bağlamında ele alan; bu alanda özelleşmiş ilk sözleşmedir.

İstanbul Sözleşmesi; kadınlara yönelik şiddet türleri bakımından ekonomik, psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet, ısrarlı takip, zorla evlendirme, zorla çocuk düşürtme, zorla kısırlaştırma ile kadınların genital sakatlanmasını düzenler. Sözleşme ayrıca kadınlara yönelik şiddetin kadınlara yönelik ayrımcılık oluşturduğunu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadınlara yönelik şiddetin birbirini besleyen kavramlar olduğunu özellikle vurgular⁶¹. Yine sözleşme, psikolojik şiddeti şu şekilde tanımlar: “Psikolojik şiddet; tehdit veya zorlama yoluyla kişinin psikolojik bütünlüğüne zarar veren kasıtlı davranışlardır.”

Tam da bu noktada İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin son dönemde yaşanan gelişmenin değerlendirilmesi gerekmektedir. 20 Mart 2021 tarihinde gece saatlerinde gerçekleşen bu gelişme, Cumhurbaşkanı Kararı ile İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı verilmiş olmasına ilişkindir.

⁶⁰ Nazan Moroğlu, “Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C:13, S:1, s.299-300. (SS. 285-317)

⁶¹ Feride Acar, “CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi”, Funda Kaya, Nadire Özdemir, Gülriz Uygur, içinde Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet, Savaş Yayınları, Ankara, 2014, s.70-71. (SS. 61-75)

20.03.2021 tarihli ve 31429 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı şu şekildedir: “Türkiye Cumhuriyeti adına 11.05.2011 tarihinde imzalanan ve 10.02.2012 tarihli ve 2012/2186 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan ‘Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin Türkiye Cumhuriyeti bakımından feshedilmesine, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3. maddesi gereğince karar verilmiştir.”

Söz konusu kararın hukuki olarak ne ifade ettiğine ilişkin teknik bir tartışmayı sonraya bırakarak, öncelikle verili durumda toplumsal cinsiyet temelli şiddetin hayata yansımalarına ilişkin neler ifade ettiğine değinmek gerekecektir. Bugün, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesi demek, iktidarın cinsiyet eşitliğini sağlama ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin sona ermesi için gerekli önlemleri alma sorumluluklarını yerine getirmeyeceğini beyan etmesi demektir. Dolayısıyla, hukuka aykırı olan bu karar iptal edilse ve İstanbul Sözleşmesi’nin feshi, daha doğru bir ifade ile İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararı geçerli olmasa bile, toplumsal cinsiyet temelli şiddetten etkilenenlerin, bu kararın olumsuz sonuçları ile yüzleşmeleri ve mücadele etmeleri gerekecektir.

İkinci olarak söz konusu kararın hukuki olarak nasıl bir anlam ifade ettiğini değerlendirmekte fayda vardır. Söz konusu çekilme kararı, 9 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3. maddesine dayandırılmıştır. Bu maddeye göre “Milletlerarası anlaşmaların (...) hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirme, Cumhurbaşkanlığı kararı ile olur.” Öncelikle bu hükmün 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na uygun olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayasa’nın 104. maddesinde “Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. (...) temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile (...) siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.” şeklinde bir düzenleme yer almaktadır.

Bu düzenlemeye göre; uluslararası anlaşmaların onaylanması yürütme yetkisine ilişkin olmadığından bu kararname Anayasaya aykırıdır.

Her ne kadar 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 104. maddesinin 11. fıkrası uluslararası andlaşmaları onaylama yetkisini Cumhurbaşkanına verse de 90. madde bu yetkinin kullanılabilmesini TBMM'nin "onaylamayı bir kanunla uygun bulması" şartına bağlamaktadır.

Yetkide ve usulde paralellik ilkesi gereğince, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece nasıl uluslararası andlaşmaların yürürlüğe girmesi Cumhurbaşkanının yetkisi dahilinde değilse uluslararası andlaşmalardan çekilme/fesih yetkisi de Cumhurbaşkanında olmamalıdır. Açıklanan nedenlerle söz konusu Cumhurbaşkanı Kararı'nın iç hukukumuzda uygun olmadığını söylemek mümkündür. Hatta bu sebeple Danıştay'da iptal davası açılmış olup, süreç devam etmektedir. Açılan pek çok dava reddedilmiş olsa da hala devam eden davaların bulunduğunu söylemek mümkündür.

Ancak şu durumda Sözleşme'nin 80. maddesi gereği bildirim Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde feshin/çekilmenin geçerli olması nedeniyle bu tarihten itibaren İstanbul Sözleşmesi'ni hukuki bir dayanak olarak kabul edemeyeceğimiz söylenebilir.

cc. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Özellikle kadınlara yönelik şiddet konusunda düzenlemeler içeren bir sözleşme olmasa da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de değerlendirilmelidir. Bu sözleşme, özellikle bağlayıcılığı ve bağlayıcılığının bir garantisi olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin varlığı ile önem arz etmektedir. Türkiye 18 Mayıs 1954 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onaylamış, 28 Ocak 1987 tarihinde ise AİHM'e bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkemenin zorunlu yargı yetkisini ise 28 Ocak 1990 tarihinde kabul etmiştir. Sözleşme hükümleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi gereğince kanun hükmündedir. Hatta yine aynı madde gereğince kanunlarla aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda Sözleşmenin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, psikolojik şiddeti doğrudan tanımlamaz. Ancak zaman içinde Sözleşmenin kapsamını kararlarıyla genişleten AİHM, bu konuda da Sözleşmeyi aşan ve zenginleştiren kararlar vermiştir. Özellikle son zamanlarda vermiş olduğu bu kararlarda AİHM'in İstanbul Sözleşmesi'ne ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme'ye atıfta bulunduğu, bu Sözleşmeleri dikkate aldığı göze çarpmaktadır⁶².

AİHM, hakaret ve tehdit suçlarını oluşturan eylemleri, kadınlara yönelik şiddet olarak değerlendirmektedir. Buna ilişkin birtakım tespitlerde bulunduğu birkaç önemli karardan bahsetmek mümkündür.

Bunlardan ilki, Bevacqua ve S. v. Bulgaristan (Bevacqua ve S./ Bulgaristan, B. No: 71127/01, 12.06.2008) kararıdır. Karara konu olayda eski eşi tarafından pek çok kez şiddete maruz kalan başvuru, diğer başvuru olan oğlunu da alarak evi terk etmiştir. Başvuru kadın maruz kalmış olduğu şiddetle ilgili adli makamlara gerekli başvurular da bulunmuş ancak bu başvurular takipsizlik ile sonuçlanmıştır. Ayrıca boşanma aşamasında defalarca şiddet mağduru olduğunu belirtmesine rağmen devlet bu şiddetten uzak durması için gerekli tedbirleri ısrarla almamıştır.

AİHM söz konusu başvuruya ilişkin kararında, AİHS madde 8'de düzenlenen özel ve aile hayatına saygı hakkının temel amacının bireyleri devletin keyfiyetine karşı korumak olduğunu ancak aynı zamanda bireylerin fiziksel ve psikolojik bütünlüklerinin diğer kişilerden korunması konusunda da devletlerin birtakım pozitif yükümlülükler altında bulunabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda devlet dışı aktörlerden gelen ihlal eylemlerine ilişkin devletin yeterli önleyici ve koruyucu tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunabilecektir. Başvuru konusu kararda gerekli önleyici ve koruyucu tedbirleri zamanında almayan devletin sözleşmenin 8. maddesini ihlal etmiş olduğu belirtilmiştir.

⁶² Gülay Arslan Öncü, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları", Public and Private International Law Bulletin, 2012, C:32, S:2, s.3. (SS. 1-37)

AİHM bu kararda aynı zamanda eski kocasının başvuruca karşı aşığılıyıcı bir dil kullanmasını psikolojik şiddet olarak kabul etmiştir. Bu anlamda AİHM nezdinde hakaretin psikolojik şiddet olarak değerlendirildiğini söylememiz mümkündür.

İkinci olarak AİHM'in kilit davalarından olan Opuz v. Türkiye (Opuz/ Türkiye, B. No: 33401/02, 09.06.2009) kararından bahsetmek yerinde olacaktır. Karara konu olayda başvuru Nahide Opuz ve annesi, başvuruca eski eşi tarafından sürekli olarak şiddete maruz kalmaktadır. Gerçekleştirilen şikâyetler, çoğunlukla ya tehditler sonucu geri çekilmiş ya da delil yetersizliği nedeniyle cezasızlıkla sonuçlanmıştır. Oldukça ciddi suçlamalarla gerçekleştirilen yargılama sonucunda dahi adli para cezası verilmiştir. Saldırgan ölüm tehditlerine rağmen tutuklanmamıştır ve ardından Nahide Opuz'un annesini öldürmüştür. Buna rağmen temyiz aşamasında serbest kalmıştır. AİHS'in yaşama hakkını düzenleyen hükmü devletlere pozitif yükümlülük yükler ve devlet dışı aktörlerin yaşama hakkına ilişkin müdahaleleri söz konusu olduğunda devletin bu durumu önlemek için gerekli tedbirleri almış olması gerektiğini düzenler. AİHM vermiş olduğu kararda bu noktadan hareketle, söz konusu saldırının öngörülür olmasına rağmen önlemek için gerekli tedbirlerin alınmadığına vurgu yaparak, bu durumu yaşama hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir.

AİHM, bu kararında aynı zamanda başvuruca annesine yönelik tehditlerin psikolojik şiddet olduğunu ifade etmiştir ve başvuruca derin üzüntü ve korku duymuş olmasını bunun bir sonucu olarak görmüştür. Aynı zamanda, başvuruca fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmasının AİHS madde 3 kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek derecede ciddi olduğunu ve resmi makamlar tarafından şiddeti önlemek için alınan tedbirlerin yetersiz olduğunu ifade etmiş; önleme yükümlülüğünü yerine getirmeyen Türkiye hakkında ihlal kararı vermiştir.

Üçüncü olarak Hajduova v. Slovakya (Hajduova/ Slovakya, B. No: 2660/03, 30.11.2010) kararına bakılabilir. Karara konu olayda başvuru-

ran, o zamanki eşi tarafından kamusal alanda sözlü ve fiziksel saldırıya uğramıştır. Bu olayın ardından saldırgan, başvurana yönelik tehditlerine tekrar tekrar devam etmiştir. Başvuran, eski eşinin bipolar psikolojik rahatsızlığının bulunması nedeniyle bir sağlık kuruluşuna yatırılarak tedavi edilmesini mahkemeden talep etmiş ancak talebi ciddiye alınmamış ve başvuran bu sebeple tekrar tekrar tehdide maruz kaldığını ifade etmiştir. AİHM ise AİHS madde 8’de düzenlenen Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı bağlamında devletlerin kişilerin, fiziksel ve psikolojik bütünlüklerini diğer kişilerden koruma görevi olduğunu; Saldırganın tehdidinin başvuranda haklı bir korku yarattığını söyleyerek madde 8’in ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu karardan hareketle, tehdit suçunun da AİHM tarafından psikolojik şiddet olarak değerlendirildiğini ve bu anlamda devletin sorumlu görüldüğünü söylemek mümkündür.

C. Kadınlara Yönelik Şiddet ile Uzlaştırmanın Uzlaşmazlığı

Çalışmanın önceki bölümlerinde uzlaştırma ve bunun gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile bunların fikri dayanağı olan onarıcı adalet düşüncesi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yöntemlerin, adalet sisteminin kimi aksayan yönlerinin alternatifini sunmaları bakımından olumlu yanları bulunmaktadır. Ancak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırma kurumu hem kendi özellikleri bakımından uyumsuz hem de olası sonuçları bakımından kadınlar için tehlike arz eden bir yerde durur.

Uzlaştırma, mağdurun sürece katılımını arttırsa da toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda mağdurların bu sürece katılımına ilişkin güçlü bir feminist endişe mevcuttur⁶³. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırma yoluna gidilmemeli, bu şiddetin taraflarına uzlaşma teklif edilmemelidir. Şiddetle ve zorlamayla uzlaşılmalıdır⁶⁴. Bu fikri destekler nitelikte pek çok çalışma mevcut-

⁶³ Rachael Field, “A Feminist Model Of Mediation That Centralises The Role Of Lawyers As Advocates For Participants Who Are Victims Of Domestic Violence, Australian Feminist Law Journal”, 2014, s.S. (SS. 65-91)

⁶⁴ Maxwell, s.337-338.

tur. Amerikan Psikoloji Derneği Başkanlığı da bu açıklamalara ve önerilere katılarak aile içi şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırma yoluna gidilmesinin uygun olmadığını vurgulamıştır⁶⁵. Bu nedenle, uzlaştırma ve feminist ilkeler arasındaki olası teorik tutarlılıklara rağmen, uzlaştırmanın aslında toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağduru kadınlar için çok tehlikeli bir kurum olduğu öne sürülebilir⁶⁶. Bu iddiaları destekleyen bir diğer rapor da Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Adalet Enstitüsü'nün raporudur. Enstitü'nün saldırıya uğrayanlara müdahale programlarına ilişkin raporunda, aile yaşantısına ilişkin müdahalelerin bilinçli bir şekilde yapılmaması durumunda mağduru tehlikeye atabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 1996 yılı itibarıyla yirmi eyaletin ev içi şiddet söz konusu olduğunda çiftler için danışmanlık kullanımını yasaklayan yönergelerinin bulunduğu ifade edilmiştir⁶⁷.

Bu açıklamaların ve değerlendirmelerin de desteklediği üzere uzlaştırma, herhangi bir kurtuluş sağlamaktan ziyade; kadınların ataerkil denetimini ve tahakkümünü sağlamlaştıran ve şiddetlendiren bir süreç olabilmektedir⁶⁸.

Bu bağlamda, çalışmanın bu bölümünde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırmanın ve bunun gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin neden kullanılmaması gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır. Bunun için öncelikle toplumsal cinsiyet temelli şiddetin konu bakımından uzlaştırma kurumunun özellikleri ile bağdaşmıyor oluşu, ikinci olarak bu uygulamanın hukuka aykırılığı ele alınacaktır. Üçüncü olarak ise uzlaştırmanın olası eşitsiz sosyal sonuçları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

⁶⁵ Maxwell, s.349.

⁶⁶ Field, s.7

⁶⁷ Maxwell, s.344

⁶⁸ Field, s.7

1. Uzlaştırma Kurumunun Özellikleri Bakımından

Uzlaştırmanın temel özellikleri, yukarıda açıklandığı üzere pek çok çalışmada benzer ifadelerle dile getirilmiştir. Bu özellikler; suçun taraflar arası bir olgu oluşu, taraflar arasındaki normalin dışına çıkan davranışları normale döndürme, eşit iki tarafın bir araya gelerek müzakerelere gerçekleştirmesi, gönüllü bir araya gelme, özgür irade ile bir sonuca varma, şüphelilerin veya sanıkların yaptıklarının sonuçlarıyla yüzleşerek gerçekleştirdikleri eylemi daha iyi anlama, uzlaştırmanın şüpheli veya sanığın gelecekteki davranışları ile ilgilenmiyor oluşu şeklinde sayılabilir.

Uzlaştırma ve arabuluculuk gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, insanların hikayelerini kendi taraflarından anlatmalarını ve tüm tarafların seslerinin duyulmasını sağlamak için tasarlanmıştır. Uzlaştırmacı, tarafların güvenini kazanmaya ve doğrudan iletişim kurmakta zorluk çeken taraflar arasında kolaylaştırılmış bir iletişim için güvenli alan yaratmaya çalışır⁶⁹. Bu anlamda tarafsızdır ve tarafları uzlaştırmaya çalışmak dışında herhangi bir şey yapamaz.

Uzlaştırmanın bu özellikleri her ne kadar pek çok suç düzenlemesinin toplumsallığını yok sayıyor olması bakımından problemli olsa da mağdurun sürece katılımını destekleyen bir yerde durması bakımından kıymetlidir. Feminist hareket, yargının güncel durumda mağdur kadınların varlığını, isteklerini, duygularını ve düşüncelerini önemsemeyen bir yerde duruyor olmasını eleştirmektedir. Uzlaştırma konusundaki kimi çalışmalar, uzlaştırmanın buna bir çözüm olarak var olabileceğini ileri sürer⁷⁰. Ancak ülkemizden daha uzun bir zamandır uzlaştırma kurumu ile tanışık olan ülkelerde kadınlara yönelik şiddet söz konusu olduğunda uzlaştırmanın yarar sağlamaktan çok zarara neden olduğu ortaya konulmuştur⁷¹.

⁶⁹ Maxwell, s.347.

⁷⁰ Jahic vd., s.15.

⁷¹ Maxwell, s.347.

a. Uzlaştırmanın, Suçu Tarafların Arasındaki Bir Olgu Olarak Görmesi

Uzlaştırmanın en önemli özelliklerinden biri, suç olgusuna devletin müdahalesini sınırlaması ve suçu kişiler arası bir olgu olarak ele almasıdır. Pozitif hukuk düşüncesinde, suçu oluşturan eylem, daha çok devlete ve hukuk düzenine karşı gerçekleştirilen bir eylem olarak algılanır⁷². Bu eylem, kamu düzenine karşı gerçekleştirilmiştir ve kamu düzeninin yeniden tesisi için eylemin cezalandırılması gerekir. Oysa alternatif uyuşmazlık çözüm yolu söz konusu olduğunda “*taraf*” kelimesi anahtar rol oynar. Bu düşünceye göre suç, toplumdaki kişiler arası yolunda gitmeyen bir ilişkinin ürünüdür⁷³.

Uzlaştırma kurumunun temelini oluşturan “*onarıcı adalet yaklaşımı, suçu birey ve devlet arasında bir çatışma yerine, bireyler arasında bir çatışma olarak görür*”⁷⁴. Ancak toplumsal cinsiyet temelli şiddet, adı üzerinde toplumsaldır; bireysel değildir. Kadınlar, bireysel varlıkları nedeniyle değil; toplumsal cinsiyet algısı sebebiyle şiddet görmektedir. Bu sebeple kadınlara yönelik şiddetin heteroseksüel bir ilişki içinde Ayşe ile Ali arasında olmasından çok kadın ve erkek cinsiyetine toplumca atanmış davranış modelleri nedeniyle bir kadın ve bir erkek arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Uzlaştırmanın özü, çıkarların değiş tokuşu ve bu bağlamda uzlaşmanın sağlanmasıdır. Tarafları oluşturan her bir kişinin çıkarı önemlidir. Ancak hangi kişinin toplumsal değerleri ihlal ettiği ve bunu neden yaptığı uzlaştırma için önemli değildir⁷⁵. Daha ziyade uzlaşmazlığın her iki tarafının da suç konusunda sorumluluk sahibi olması beklenir. Ancak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda yine Uluslararası Sözleşmeler, gelenekler dahil hiçbir olgunun

⁷² Tarhanlı, s.11

⁷³ Pelikan, s.23

⁷⁴ Akdeniz, s.6

⁷⁵ Trino Grillo, “The Mediation Alternative: Process Dangers for Women”, The Yale Law Journal, 1991, s.1560 (SS. 1545-1610)

şiddete bahane yapılamayacağını açıkça düzenlemektedir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi için de taraflardan her birinin çıkarını eşit derecede önemseyen alternatif uyumsuzluk çözüm yollarından ziyade; ihlali gerçekleştiren kişinin bunu neden yaptığını da gözetilen bir yerde duran, toplumsal cinsiyet temelli şiddeti anlamlandıran ve önleme sorumluluğunu üstlenen mahkemelerin varlığının oldukça önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin yeniden yaşanmasını önlemek ve mağdurun adalet aramasını sağlamak için, tarafsız bir yargıcın başkanlık ettiği ve ulusal yasalara dayalı olarak yürütülen bağımsız bir mahkemeye erişim sağlamak devletin sorumluluğundadır⁷⁶. Bu sorumluluk hem yürürlükte bulunan Kanunlardan hem de Uluslararası Sözleşmelerden kaynaklanır. Özellikle İstanbul Sözleşmesi, koruma ve yargılama anlamında devleti sorumlu tutmaktadır.

b. Uzlaştırmanın Eşit Tarafların Gönüllü Bir Araya Gelmesine ve Özgür İrade ile Karara Varmasına Dayanıyor Olması

Uzlaştırmanın en temel özelliklerinden biri, belki de eşit tarafların karşılıklı anlaşmalarına dayanıyor olmasıdır. Bu karşılıklı anlaşma hali elbette gönüllü bir şekilde bir araya gelmeyle ve tarafların özgür iradeleri ile kararı ortaklaştırmaları ile olmalıdır. Ancak söz konusu kadınlara yönelik şiddet olduğunda ne tarafların fiili eşitliğinden ne gönüllü bir araya gelmeden ne de özgür iradeden bahsetmek çok da mümkün görünmemektedir. Bunlardan ziyade; şiddet söz konusu olduğunda eşitsiz güç ilişkisi, korku ile sakatlanmış irade ve üretilmiş rızadan bahsetmek yerinde olacaktır.

Uzlaştırmanın iddiası, tarafların kendi kaderini tayininin, odak noktası aynı olan tarafların anlaşmazlıklarına çözüm bulma sorumluluğu üstlenmeleriyle sağlandığı şeklindedir⁷⁷. Bu bağlamda uzlaştırma, tarafların sürece dahil olmaları ve kendi kaderlerini tayin etmeleri yoluyla

⁷⁶ Sitarz vd. s.360.

⁷⁷ Field, s.66.

tüm taraflar için eşit bir oyun alanı yaratmak ister. Ancak bunu yaparken de ,kadınları erkeklerle müzakere etmede dezavantajlı konuma getiren kadın ve erkekler arasındaki güç farklılıklarını görmezden gelir⁷⁸.

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli birçok şiddet olayı dikkate alındığında, taraflar arasında önemli güç eşitsizliğinin bulunduğunu anlamak zor değildir. Bu güç eşitsizliği nedeniyle ilişkinin uzlaştırmaya uygunluğunun değerlendirilmesi zorunluluğu ortaya çıkar. Çalışmanın bu bölümünde, bu bağlamda uzlaştırmanın uygunsuzluğu açıklanmaya çalışılmaktadır⁷⁹.

Uzlaştırma, tarafların gönüllü olarak bir araya gelmelerini gerektirir. Bu gönüllü olma hali hem bir araya gelip karşılaşma hem de istendiğinde bu duruma son verme konusunda özgürlüğe sahip olma anlamına gelir. Bir başka ifade ile taraflar istediklerinde görüşmeleri başlatıp, istedikleri kadar devam edip, istediklerinde görüşmeleri sonlandırabilirler. Ancak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda durumun buna pek de uymadığı anlaşılmaktadır. Sürece katılım ve devam etme konusunda seçim özgürlüğü ve gönüllülük, bu durumlarda yoksulluğun kadınlştırılması da göz önünde bulundurulduğunda kendi yaşamı üzerindeki kontrolü zayıflamış mağdur için meydana gelmesi zor bir ihtimal olarak kendisini var eder⁸⁰. Şiddet içeren bir ilişkinin doğasının adil, güvenli ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözümü imkânsız kıldığı düşünülmektedir⁸¹.

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu iken meydana gelen uzlaştırmalar açısından ortaya çıkan temel endişe; kendi kaderini tayin etme, süreci ve sonuçlarını kontrol etme konularında alternatif uyumsuzluk çözüm yollarına atfedilen olumlu iddiaların şiddet mağduru kadınlar yönünden önemli ölçüde zayıf olasılık taşıyor olma-

⁷⁸ Field, s.71.

⁷⁹ Maxwell, s.337-338.

⁸⁰ Field, s.70.

⁸¹ Maxwell, s.337-338.

sıdır⁸². Bu anlamda tüm anlaşmalar eşit değildir. Hem toplumsal hem de bireysel bakış açısından, yalnızca karşılıklı rızanın olduğu değil, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini aşacak önlemleri de yansıtan bir anlaşmaya sahip olmak önemlidir⁸³. Ancak bu durumda gerçek bir rızanın varlığını üretilmiş rızadan ayırmak mümkün olabilecektir

Öncelikle, toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurları, alternatif uyumsuzluk çözüm süreçlerine asla failinkine eşit düzeyde giremezler. Eşitsizliğin doğurduğu şiddet ve şiddetin doğurduğu eşitsizlik, tarafların eşit birer birey olarak müzakere etmelerinin önündeki en büyük engellerden biridir. Toplumsal cinsiyet temelli suçların doğası gereği bu suçların mağdurları çoğu zaman utanç, çaresizlik ve savunmasızlık hissi içinde bulunur. Fail ise güç ve egemenlik duygusu taşır⁸⁴.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağduru kadınlar, yaşamış oldukları şiddet nedeniyle birtakım psikolojik sonuçlarla yüzleşmek zorunda kalırlar. Bu sonuçlardan biri de düşük benlik saygısı ve kendisini suçlamadır⁸⁵. Şiddet mağdurlarının içinde buldukları bu hisler, fikirlerini özgürce ifade etmelerine veya ihtiyaçlarını ifade etmelerine izin vermez. Bu nedenle öğretilerde belirtildiği üzere bu sonuçlarla uğraşmak zorunla kalan bir kişinin, eşit bir tartışma partneri olarak uzlaştırmada yer alamayacağı düşünülür⁸⁶. Ancak uzlaştırma, tarafların bu durumda benzer derecede karar verme gücüne sahip olduğu varsayımına dayanmaktadır⁸⁷.

Uzlaştırmanın kolaylaştırılmış bir müzakere süreci olarak başarısı, tarafların durumlarını değerlendirme ve uyumsuzluğun çözümünde ken-

⁸² Field, s.70.

⁸³ Grillo, s.1561.

⁸⁴ Sitarz vd., s.359.

⁸⁵ İnci Boyacıoğlu, "Dünden Bugüne Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet ve Ulusal Kadın Çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet", Türk Psikoloji Yazıları, 2016, s.126-145, s.135-136

⁸⁶ Sitarz vd., s.360.

⁸⁷ Maxwell, s.338.

di davranışları hakkında kararlar alma yeteneklerine bağlıdır⁸⁸. Uzlaştırma kurumunun verimli olarak çalışabilmesi için uzlaşma konusu suçların bu özelliklere uygunluğu önemli bir kriterdir⁸⁹. Kanun koyucunun her suç düzenlemesini uzlaştırma kapsamına almamış olmasının bir nedeni de budur. Hal böyle olunca kadınlara yönelik şiddete konu suçların uzlaştırmaya uygunluğunun ele alınması ve irdelenmesi gerekir.

Kadınlara yönelik şiddetin ve çalışma özelinde de psikolojik şiddetin kadınları kontrol etmek için tasarlanmış bir davranış modeli olarak tanımlandığı göz önüne alındığında, uzlaştırma kurumunun düzgün çalışması için ihtiyacı olan güven, iyi niyet, şeffaflık gibi hususların bu tip olaylarda bulunmama ihtimalinin yüksek olduğu bir gerçektir. Şiddet mağduru kadının geçmiş olaylara dair anısının ve devam eden ya da misilleme amaçlı şiddet korkusunun, müzakere yeteneğini ciddi şekilde sınırlayabileceğini söylemek mümkündür⁹⁰.

Tüm bunlara ek olarak şiddet döngüsünün varlığı nedeniyle gerilimin azalma aşamasında olan bir ilişkide bu durumun yanlıtlılığına aldanan ve uzlaşmayı kabul eden kadının sonrasında şiddetin tekrarlanması durumunda affeden kişi olarak *"başına gelen"* konusunda sorumluluk aldığı düşünülebilecek, kaderini hak ettiği söylenebilecektir⁹¹.

Kimi zaman erkeğin zarardaki sorumluluğunu anlamış gibi görünmesi de mümkündür. Özellikle kendisinin anlaşılmasına ihtiyaç duyan kadını anlamış gibi davrandığında cezadan kaçabilecek olduğunu anladığında şüphelinin/sanığın bu tarz davranışlar sergilemesi mümkündür. Çünkü uzlaştırmanın soruşturma evresinde gerçekleşmesi durumunda verilecek kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararın, kovuşturma evresinde gerçekleşmesi durumunda verilecek davanın düşmesi veya hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararının şüphelinin/sanığın iradesini etkilemesinin ka-

⁸⁸ Maxwell, s.336.

⁸⁹ Sitarz vd., s.359.

⁹⁰ Sitarz vd., s.359.

⁹¹ Grillo, s.1562.

cınılmaz olduğunu söylemek mümkündür. Buna ek olarak şüphelinin/sanığın gönüllü olup olmadığını, bunu cezadan kurtulma amacıyla yapıp yapmadığını cinsiyet temelli şiddeti anlamayan bir uzlaştırmacının anlaması oldukça güç görünmektedir⁹².

c. Uzlaştırmacının Sanığın Davranışının Sonucuyla Yüzleştiğinde Dönüreceği İddiasına Dayanıyor Oluşu

Uzlaştırma her ne kadar onarım fikrine dayanıyor olsa ve şüphelinin veya sanığın gelecekteki davranışları ile ilgilenmiyor olsa da uzlaştırma sürecinin kendisinin, şüphelinin/sanığın davranışlarını değiştireceği iddia edilir⁹³. Bu iddiaya göre şüpheli/sanık işlenen suç ve buna bağlı ortaya çıkan zararlar karşılaştığında ve bu zararın etkilerini gördüğünde, anladığında bir dönüşüm gerçekleştirecek ve bu durum; iyileşme sürecinin bir parçasını oluşturacaktır⁹⁴. Ancak toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda bu inanç, kadınlara büyük zararlar verme olasılığı taşır. Zira erkek, gerçekleştirmiş olduğu eylemin çoğu zaman yakından tanıdığı kadının hayatındaki sonuçlarını görmekte ve bilmektedir. Bu sonuçlardan biri olan şiddet sonucu kadının güçsüzleşmesi, zaten erkeğin şiddetin devamı konusundaki motivasyonlarından birini oluşturur. Bu nedenle toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda iddianın doğruluğu tarafımızca mümkün görünmemektedir.

Şüphelinin/sanığın zararın sonuçlarıyla yüzleştiğinde değişeceği düşüncesi, toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda, erkeğin kadın üzerinde güç ve kontrol tesis etmeye yönelik merkezi motivasyonunu görmezden gelir. Bu nedenle bu iddia ve çağrı; içi boş, nafile bir çaba içerir. “*Keşke neler yaşadığımı görebilseydi, neler hissettiğimi anlayabilseydi, o zaman değişirdi*” şeklindeki bir düşünce kalıbı, kadınların kendilerine rağmen kendi benliklerine zarar vererek ilişkiye devam etmelerine neden olur. Bir uzlaştırmacının bu inanca katılması, bu inancı

⁹² Sitarz vd., s.360.

⁹³ Özge Tuçe Gökalp, “Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi”, 2013, C:5, S:1, s.24. (SS. 21-30); Akdeniz, s.7-8.

⁹⁴ Pelikan, s.23; Akdeniz, s.7.

teşvik etmesi ve bu anlamda bir beklenti içerisine girmesi, farkına varmadan kadının şiddet görmeye devam etmesi konusunda onu pay sahibi yapacaktır⁹⁵.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet bulunduğu hem mağdurun kendini güvenle temsil etmesi hem de şüphelinin/sanığın karşısındaki kişiyle fikir birliğine sahip olması, bu şiddetin doğası ile taban tabana zıttır. *“Hart’ın dediği gibi, bir toplumsal cinsiyet temelli şiddet failiyle iş birliğine dayalı pazarlık fikri bir oksimorondur⁹⁶.”* Toplumsal cinsiyet temelli şiddet faileri, şiddet uyguladığı kişi ile uzlaşmaz. Bundan ziyade fikrini, çıkarlarını, şiddet uyguladığı kişiye dayatır. Karşısındaki kişinin tüm bunları kabul etmesi için gerekirse baskı uygulama, sindirme, tehdit etme gibi şiddet türlerini uygulamaya devam eder. Buna ek olarak çoğu zaman gerçekleştirmiş olduğu davranışın şiddet olduğunu kabul etmez ve meydana gelen zarardaki sorumluluğunu reddederek zararın meydana gelme nedeninin şiddet gören kadının davranışları olduğunu iddia eder. Bu durumun araştırılması için gerçekleştirilen bir çalışmada, toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalan bir kadının beyanı bu durumun özeti niteliğindedir. Kadın, yaşadığı şiddeti anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır: *“O, bana yaptıklarından dolayı üzgün değildi, kendisi için üzülüyordu⁹⁷.”* Bu bağlamda şiddet uygulayan erkeklerin hem kadının hem de kendisinin *“başına gelenlerden”* kadını sorumlu tuttuğu bir gerçektir.

Ayrıca uzlaştırmacının çatışmanın çözümüne odaklanması, yaşanmış olan şiddeti normalleştirmesine ve nedenlerini rasyonelleştirmesine neden olma riski taşır⁹⁸.

Kadınlara yönelik şiddetin psikolojik ve fizyolojik boyutlarını bilmeyen, bunların farkında olmayan bir uzlaştırmacı, tarafların arasındaki ilişkinin temel dinamiklerini anlamlandırma konusunda başarısız olma-

⁹⁵ Maxwell, s.347.

⁹⁶ Field, s.72.

⁹⁷ Maxwell, s.336.

⁹⁸ Sitarz vd., s.360.

ya mahkumdur⁹⁹. Zira şiddet döngüsü, bu başarısızlığın nedenlerinden biri olmaya adaydır. Şiddet döngüsü, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin oluşum evrelerini açıklar. Buna göre öncelikle bir gerilim ardından patlama ve devamında ise gerilimin azalma evresi bulunur. Bu aşamalar birbirini tekrar eden bir döngü şeklinde şiddet sürecini oluşturur. Uzlaştırma görüşmelerinin gerilimin azaldığı “balayı aşamasına” denk gelmesi ve uzlaştırmacının bu durumu anlamamış olması, daha sonra tekrar gerilimin artması evresine girecek olan şiddet sürecinin sözde bir uzlaş ile sonuçlandırılmasına neden olacaktır¹⁰⁰.

Tüm bu sürecin farkında olan bir uzlaştırmacının ise taraflar arasındaki güç dengesizliğini çoğu zaman bir, kimi zaman da birkaç kez gerçekleşen görüşmede bir dengeye oturacağını varsayması güzel bir hayalden öteye gidemez¹⁰¹. Bu sebeplerle uzlaştırmacının sürecin farkında olmasının da gözle görülür olumlu bir etkisinin olması oldukça zor görünmektedir.

d. Uzlaştırmanın Şüphelinin/ Sanığın Gelecekteki Davranışı ile İlgilenmiyor Oluşu

Pozitif hukukta ceza sistemi, suç işleyen kişinin cezalandırılmasına ve bu ceza sonucunda gelecekteki davranışlarını olumlu yönde değiştirmesine odaklanır. Kişinin tekrar suç işlemesini önlemek için cezanın caydırıcı olması ve ceza sürecinin kişinin tekrar suç işlememesi için rehabilitasyon içermesi beklenir. Ancak uzlaştırmada odak noktası daha ziyade mağdur ve onun uğramış olduğu zarardır¹⁰².

Uzlaştırmanın odak noktasının mağdur ve onun uğramış olduğu zarar olması olumlu olsa da şüphelinin/sanığın gelecekteki davranışlarını önemsemiyor olması, konu toplumsal cinsiyet temelli şiddet olduğunda, bünyesinde pek çok sorun barındırır. Öncelikle odağın sadece mev-

⁹⁹ Maxwell, s.343.

¹⁰⁰ Sitarz vd., s.362.

¹⁰¹ Maxwell, s.344.

¹⁰² Akdeniz, s.15.

cut uyuşmazlıkta olması, söz konusu şiddeti münferit olarak algılamının bir sonucudur. Ancak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet münferit değil, sistematiktir. Bu sebeple bu bakış açısı, gelecekteki olası suçları önleme kaygısı duymamasının yanı sıra mevcut uyuşmazlığın yapısını ve kapsamını da anlamaktan uzaktır. Sürecin bu taraf ve an odaklı yapısı, şüphelinin/sanığın güç ve kontrolü uzlaştırma nedeniyle gerçekleşecek etkileşimlere kadar genişletme fırsatı yakalamasına neden olacaktır¹⁰³.

Uzlaştırmanın sanığın gelecekteki davranışları ile ilgilenmiyor oluşu kadınlar için ölümcül olabilir. Kadınlara yönelik şiddet sonrası fail ve mağdurun görüştürülmesi fikri olumlu sonuçlar doğurma ihtimalinden uzaktır. Kadınların kendisine şiddet uygulayan bir partnerden ayrılmaları sonrası hem şiddet görme hem de öldürülme riskinin artabildiği yapılan çalışmalarla desteklenmektedir. Buna göre şiddet gören kadınların %75'i, kendisine şiddet uygulayan partnerden ayrıldıktan sonra acil tıbbi müdahale talebinde bulunmaktadır. Partnerlerce gerçekleştirilen kadın cinayetlerinin yarısı ayrılık sonrası gerçekleşmektedir. Mağdur bu durumda faille yaşamıyor olsa da korku duymaya devam eder. Bu nedenle, şüphelinin/sanığın söz konusu olası davranışlarını görmeyen bir yerde duran uzlaştırma, kadınlara yönelik şiddetin sona ermesinden ziyade devamında rol oynayabilmektedir¹⁰⁴.

e. Uzlaştırmacının Tarafsızlığı Taraflar Arasındaki Eşitsiz İlişkiyi Derinleştirir

Uzlaştırmacı, uzlaştırma kurumunun bir özelliği olarak taraflardan bağımsızdır ve ilişkide tarafsız bir tutum takınmakla yükümlüdür. Herhangi bir tarafın yanında yer alması mümkün değildir. Esasen bu, uzlaştırma kurumunun eşit tarafların müzakeresine dayanıyor olması bakımından tutarlıdır. Ancak bu durum, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda şekli eşitliğin olumsuz sonuçlarına benzer nitelikte olumsuz sonuçlara neden olma riski taşır.

¹⁰³ Field, s.70.

¹⁰⁴ Maxwell, s.348.

Şekli eşitlik, kişilerin özel durumları dikkate alınmaksızın hukukun herkese eşit olarak uygulanması anlamına gelir. Şekli eşitlik; hukuksal eşitlik, kanun önünde eşitlik veya mutlak eşitlik olarak da adlandırılır. Şekli eşitlik anlayışı devletin bireylere aynı mesafede yaklaşması, keyfi ölçütlere göre birilerini diğerlerine karşı kayırmaması başka bir ifadeyle kanunların genel olması anlamına gelir¹⁰⁵. Maddi eşitlik anlayışında ise kişilerin öznel durumları gözetildiğinden kanunların içeriği önem taşımaktadır¹⁰⁶. Şekli eşitlik anlayışı mevcut eşitsizlikleri görmezden geldiğinden bu eşitsizlikleri gidermekten uzaktır. Ancak maddi eşitlik anlayışı mevcut eşitsizlikleri gözeterek eşitliğin sağlanması konusunda olumlu bir rol oynama olasılığı taşır. Tam da bu noktada eşitsizliğin görmezden gelinerek giderilemeyeceği ve bu şekilde ancak eşitsizliğin daha fazla derinleştirileceği düşünüldüğünde, uzlaştırma kurumunun tarafsızlığının ve uyumsuzluğun taraflarına eşit mesafede yer almasının taraflar arasındaki eşitsizliği daha fazla derinleştirileceği bir gerçek olarak karşımıza çıkar.

Güçlünün ve güçsüzün yer aldığı bir karşılaşmada, tarafsızlık güçlüye destek anlamına gelecektir. Buna ek olarak uzlaştırmacının gerçekten tarafsız bir tutum içinde bulunuyor olması da günden güne inandırıcılığını yitiren bir mittir. Uzlaştırmacının yetiştiği bu toplumdan ve onun dayattığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden muaf olması ve kendi değer yargılarını sürece dahil etmemesi oldukça zor bir ihtimaldir. Sözde tarafsızlık ile gücünü dayatabilen tarafın isteklerine boyun eğen uzlaştırmacı ise sürecin yürütülmesi konusunda tarafsızlıktan oldukça uzak görünmektedir¹⁰⁷.

2. Hukuki Düzenlemeler Bakımından

a. Kanunlar ve Uluslararası Sözleşmeler Yönünden

Çalışmanın önceki bölümlerinde tehdit ve hakaret suçlarının kadınlara yönelik şiddet kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın Ceza

¹⁰⁵ İdil Işıl Gül; Ulaş Karan, “Ayrımcılık Yasağı Kavramı, Hukuk, İzleme ve Belgeleme“, Burcu Yeşiladalı, Gökçeççek Ayata, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, s.5-6.

¹⁰⁶ Merih Öden, Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s.187.

¹⁰⁷ Field, s.73-74.

Muhakemesi Kanunu tarafından uzlaştırma kapsamına alındığı açıklanmış olduğundan bu bölümde detaylı olarak incelenmeyecektir. Kanunlarımız bağlamında kadınlara yönelik şiddet ile uzlaştırma uzlaşır gibi görünse de usulüne uygun olarak yürürlüğe giren kimi uluslararası sözleşmelerin varlığı bu düzenlemelerle çatışmaktadır. Bu çatışmanın nasıl sonuçlanması gerektiği hususu bu bölümde açıklanmaya çalışılacaktır.

Uzlaştırma gibi alternatif çözüm yolları, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet söz konusu olduğunda, pek çok uluslararası belge ile yasaklanmıştır. Bu belgelerin bir kısmı devletler açısından bağlayıcılığı bulunan uluslararası sözleşmeler, diğer bir kısmı ise tavsiye kararı gibi “bağlayıcılığı olmayan üstlenmelerdir”¹⁰⁸. Bunlara ek olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin devletlerin kadınlara yönelik şiddeti kovuşturma yükümlülüğü altında bulunduğu ve failer bakımından caydırıcı olması için devletlerin etkili ceza hukuku mekanizmalarının bulunması gerektiğine ilişkin kararları mevcuttur¹⁰⁹.

Bağlayıcılığı olmayan üstlenmelerden biri olan 2017 tarihli 35 no’lu CEDAW Genel Tavsiye Kararı, sözleşmeciler devletlerin, kadınlara yönelik şiddet konusunda alternatif çözüm yollarını uygulamamaları gerektiğini belirtmektedir. Her ne kadar bağlayıcılığı olmayan üstlenmeler olarak anılsa da bu belgelerdeki üstlenmeleri kabul eden devletlerin, üstlenme konusundaki belge yönünde davranmaları beklenir¹¹⁰.

Uluslararası sözleşmelerden, 2014 yılında yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi, 48. maddesi ile kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki suçlar bakımından zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını yasaklamaktadır.

İstanbul Sözleşmesi aynı zamanda usul hukukuna ilişkin pek çok düzenleme içermektedir. Bu düzenlemelerle benimsenen 4P yaklaşımı kadınlara yönelik şiddetin yok edilmesi konusunda devlete önleme, ko-

108 Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020, s.46.

109 Arslan Öncü, s.21-22.

110 Pazarıcı, s.46.

ruma, kovuşturma ve politika oluşturma sorumluluğu yüklemektedir¹¹¹. Bu sorumluluk kapsamında devletin kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki suçları kovuşturma yükümlülüğü bulunmakta olup, bu yükümlülüğünü tarafları uzlaştırarak gerçekleştiremeyeceği açıktır.

Bu düzenlemelerden bahisle, uluslararası sözleşmelerle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kadınlara yönelik şiddet konusunda ve birtakım temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak farklı hükümler içerdiğini söylemek mümkündür. Böylesine bir çatışma halinin nasıl çözümlenmesi gerektiği, 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesinin 5. fıkrasında açıklanmaktadır. Bu düzenlemeye göre, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde uluslararası sözleşmelerin esas alınması gerekmektedir. Bu düzenlemeden hareketle de CMK madde 253'ün varlığına rağmen yürürlükte bulunduğu süre boyunca İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda kadınlara yönelik şiddet kapsamında yer alan hakaret ve tehdit suçlarının uzlaştırmaya dahil edilmemesi gerekmektedir. Ancak İstanbul Sözleşmesi'nin feshine ilişkin Cumhurbaşkanı Kararı sonrası söz konusu değerlendirmenin yapılamayacağı açıktır. İç hukuk yönünden hukukiliği tartışma konusu olsa da İstanbul Sözleşmesi, taraf devletlere çekilme yetkisi vermiş olduğundan ve bu çekilme Sözleşme'nin 80. maddesi gereği bildirim Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde geçerli olacağından uluslararası hukuk bakımından geçerli kabul edilmektedir.

Öğretiye ve yargı kararlarına baktığımızda bu durumun tartışmalı olduğu görülmektedir. Uluslararası sözleşmelerin genel olarak devletler arasında yükümlülük doğurduğu düşünülür. Ancak özellikle temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemeler içeren uluslararası sözleşmeler, bireylere haklar tanıyabilmektedir. Böyle bir sonuçla karşılaşabilmemiz için aynı zamanda bu sözleşmelerin doğrudan uygulanır olması ve bu uygulamaya uygun hükümler içermesi gerekir. Bunun yanında ulusal hukuktaki düzenlemeler, sözleşmeleri iç hukukunun bir parçası olarak

¹¹¹ Acar, s.71.

kabul etmeli ve bu şekilde sonuç doğurmaya elverişli olduğunu kabul etmelidir¹¹². Türk hukuk düzeninde sözleşmelerin kanunlarla eşit olduğu ve doğrudan uygulanma olanağı bulunduğu öğretide genel olarak kabul görmektedir¹¹³.

Ulusal yargı kararlarına baktığımızda, ancak bir iç hukuk işlemi ile kabul edilen uluslararası hukuk kurallarının iç hukukta tanınması yönünde bir istikrar olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile, uluslararası sözleşmelerin iç hukukumuzda doğrudan uygulanması gerekliliği kabul edilmemektedir¹¹⁴. Ancak bu durumun uluslararası alanda Türkiye'yi zor duruma sokma ihtimali oldukça yüksektir. Zira bağlayıcılığından kuşku duyulmayan uluslararası belgelerden olan sözleşmelerin uygulanmaması ve bu anlamda devletin taahhütlere uymaması, yaptırımla karşılaşmasına neden olabilecektir.

b. Uzlaşmazlığın Yargıtay Kararlarına Yansımaları

Yargıtay'ın kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki tehdit ve hakaret suçlarının da uzlaştırmaya dahil edilmesi gerektiği düşüncesinde olduğu pek çok kararında göze çarpmaktadır. Yargıtay, tehdit ve hakaret suçuna ilişkin kanunda yer alan istisnası haricindeki tüm eylemleri, uzlaştırma kapsamında değerlendirmektedir. Bu suçlara ilişkin yargılamalarda uzlaştırmaya gidilmemiş olmasını bozma nedeni saymaktadır.

Yargıtay, bu düşüncesini hakaret ve tehdit suçlarının kadınlara yönelik şiddet olarak değerlendirilemeyeceği önermesi ile temellendirmektedir. Kimi kararlarında doğrudan uzlaştırma düzenlemesinde bu durumun istisna olarak düzenlenmemiş olmasından bahisle, uluslararası sözleşmeleri yok sayan bir yerden bakarak bu suçları uzlaştırma kapsamında değerlendirmiştir. Kimi kararlarında ise uluslararası sözleşmeleri

¹¹² Melda Sur, Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2016, s.53.

¹¹³ Pazarıcı, s.24-25.

¹¹⁴ Pazarıcı, s.26-27.

de gören bir yerde durur gibi görünse de hakaret ve tehdit suçlarının kadınlara yönelik psikolojik şiddet olarak değerlendirilemeyeceğini, çünkü bunun düzenlemelerde açıkça yer almadığını belirtmiştir.

Bu anlamda çarpıcı birkaç karara değinmekte fayda görmekteyiz.

Yargıtay Onsekizinci Ceza Dairesi'nin 23.01.2019 tarihli 2018/7946 E.-2019/1977 K. numaralı kararında, 6284 sayılı Yasa kapsamında bir başvuru sonucu açılan davada, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın katılan olarak bulunup bulunamayacağı tartışma konusu yapılmıştır. Yasanın 2. maddesinin b bendinde aile içi şiddeti tanımlanırken belirtilen psikolojik şiddetin hakaret fiilini kapsamaması ve *"aile içinde şiddet içermeyen sadece hakaret suçunun işlenmiş olması"* nedeniyle bakanlığın katılan olarak bulunmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu karardan, Yargıtay'ın hakaret suçunu oluşturan eylemin toplumsal cinsiyet temelli gerçekleştirilmiş olması durumunda dahi kadınlara yönelik psikolojik şiddet olarak değerlendirmedeği sonucu çıkmaktadır.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 08.01.2018 tarihli, 2017/13917 E.-2018/27 K. numaralı kararında 6284 sayılı Kanun kapsamında taziyat hapsi kararı vermeye yetkili mahkeme Aile Mahkemesi olduğu için görevsizlik kararı verilmesi gerektiği belirtildikten sonra tehdit suçu yönünden bu suçun uzlaştırma kapsamında bulunduğu ve uzlaştırmaya tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir. Böylece Yargıtay yine kadınlara yönelik psikolojik şiddet kapsamındaki tehdit suçunun uzlaştırmaya dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 17.01.2019 tarihli 2018/7937 E.- 2019/450 K. numaralı kararına konu olayda eşe yönelik hakaret, kişilerin huzur ve sükununu bozma, mesaj göndermek suretiyle tehdit suçlarından sanığın cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmış; Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesi kararında Uluslararası Sözleşmelere aykırılık nedeniyle uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Yargıtay ise bu karara karşı İstanbul Sözleşmesi'nde suçla ilgili eylemlere ilişkin uzlaştırmaların yapılamaya-

cağına dair düzenlenme bulunmaması, yine CMK>da ya da diğer kanunlarda eşe karşı tehdit suçunda uzlaştırmanın uygulanamayacağına dair hüküm bulunmaması nedeniyle bu suçların uzlaştırma kapsamında yer aldığını belirtmiştir.

Bu bağlamda pek çok Yargıtay kararı olup, bunlardan bir kısmı şu şekildedir: Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 22.03.2018 tarihli, 2017/20253 E.-2018/5504 K. Numaralı kararı, Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 23.05.2018 tarihli 2016/6605 E.- 2018/10315 K. Numaralı kararı, Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 07.02.2018 Tarihli 2014/14995E.- 2018/1880 K. Numaralı kararı, Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi'nin 04.11.2019 Tarihli, 2019/2920 E.- 2019/17024 K. Numaralı kararı.

Tüm bu güncel kararları ile Yargıtay, hakaret ve tehdit suçlarını kadınlara yönelik psikolojik şiddet olarak değerlendirmeyerek bu suçların uzlaştırmaya dahil olması gerektiğini ifade etmiştir.

3. Uzlaştırmanın Eşitliğe Aykırı Sosyal Sonuçları Bakımından

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddete ilişkin suçlarda gerçekleştirilen uzlaştırma, eşitliğe aykırı sosyal sonuçları itibarıyla kadınların hayatlarına zarar verme tehlikesi taşır.

Bu eşitliğe aykırı sonuçlardan ilki, şiddet döngüsünün varlığı sebebiyle uzlaştırmanın kadınlara yönelik şiddetin devam etmesine neden olmasıdır. Şiddet döngüsü, zaman zaman artıp azalsa da döngüsel olarak devam eden şiddeti tanımlar. Bu şiddet döngüsü gerilim, patlama, gerilimin azalması ve failin pişman olması evrelerinden oluşur. Döngünün her tekrarı, artan şiddet anlamına gelme riski taşır. Bu sebeple kadınlara yönelik şiddetle uzlaşmak, çoğu zaman döngünün artan şiddette tekrarı anlamına gelir¹¹⁵.

¹¹⁵ Stewart vd., s.85; Sitarz vd., s.357.

Toplumsal cinsiyet rolleri dediğimiz, kadınlara ve erkeklere atfedilen birtakım cinsiyet rolleri ve davranış modelleri mevcuttur. Bunlardan bir tanesi de kadınlara yöneltilen affedici olma rolüdür. Kadınlar, “duygusaldır, şefkatlidir affedicidir” gibi kalıplara sokulurlar ve kadınlar üzerinde “affedici olma” beklentisinin yarattığı ağırlık, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet içeren suçlarda uzlaştırmanın uygulanması durumunda kadınların gerçek istek ve arzularının aksine de olsa uzlaştırmayı kabul etmelerine neden olacaktır. Bu bağlamda ikinci olarak affetme beklentisinin sonucunda uzlaştırmanın eşitliğe aykırı sosyal sonuçlar doğuracağını söylemek mümkündür.

Üçüncü olarak, çalışmada daha önce bahsedildiği üzere psikolojik şiddet ile karşılaşan kadın, kendisine yönelen şiddetin bir sonucu olarak kendisini suçlama eğilimi içine girer. Bu kendini suçlama hali, hem genel olarak yaşanan şiddet olayı hem de devamındaki sürece ilişkin olabilir. Bu durumda uzlaştırma teklifini reddeden toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağduru kadının, devam eden tehdit ve şiddetten kendisini sorumlu tutma eğilimi gösterme olasılığı oldukça yüksektir. Uzlaştırma bu eğilimi tetikleyeceğinden, şiddet mağduru kadının şiddetin gerçek sorumlusunu görmesinin önünde engel oluşturacak ve böylece şiddetin devam etme ihtimalinde pay sahibi haline gelecektir.

Dördüncü olarak ise uzlaştırma teklifini reddeden kadın karşısında erkek, uzlaştırma gerçekleşmediği için yargılandığını ve bu durumun kadının suçu olduğunu düşünme eğilimi gösterebilir. Bu durum ise kadınlara yönelik şiddetin artışına neden olabilir. Bu dört sonucun tamamı, kadınlara yönelik şiddetin artışına ve böylece cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine neden olma tehlikesi taşır.

SONUÇ

Kadınlara yönelik şiddet, çağlar boyunca erkeklerin kadınlar karşısındaki avantajlı durumlarını korumak için kullandıkları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem nedeni hem sonucu, kadınların kapasitelerini gerçekleştirmelerinin önündeki en büyük engellerden biri ve insan hak-

ları ihlali niteliğindeki sistematik ve toplumsal bir olgudur. Sistematik olarak hayatlarının pek çok aşamasında şiddete uğrayan kadınlar, kapasitelerini gerçekleştiremezler ve böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliği beslenmiş olur. Bu nedenle şiddetin, eşitsizliğin nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Şiddet uygulayan erkek, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kendisini kadınların üzerinde gördüğünden şiddeti hak olarak yorumlar ve bu nedenle şiddet aynı zamanda eşitsizliğin sonucudur deriz.

Şiddetin ne olduğu ve türleri konusu, kadınların aleyhine yorumlanma riski barındıracak şekilde belirsizdir. Görünür ve toplumsal meşruluğu az olan fiziksel şiddet daha az tartışılırken çok daha yaygın ve daha uzun vadeli zararları bulunan psikolojik şiddet, toplumca daha meşru görüldüğünden olacak, daha fazla tartışılmaktadır. Bu tartışmalar ise pek çok şeyin psikolojik şiddet olarak değerlendirilmemesi şeklinde sonuçlanmaktadır.

Kadınlara yönelik psikolojik şiddet, erkeklerin isteklerini gerçekleştirmek için kadınlar üzerinde kontrol sağlama amacıyla uyguladıkları, sonucunda uygulanan kişinin pek çok açıdan güçsüzleşmesine neden olan güç dayatmalarıdır. Kıskançlık, kısıtlama, yıkıcı ve sürekli eleştiri, hakaret, şiddet uygulama tehdidi gibi pek çok farklı şekillerde tezahür edebilir. Diğer şiddet türlerine nazaran, yakın zamanda çalışılmaya başlanan psikolojik şiddet, çoğu durumda somut görüngülere sahip olmadığından maruz kalan kişi tarafından anlamlandırılması zordur. Ancak yapılan çalışmalar son dönemde kadınlara yönelik şiddet türlerinden en yaygın olduğunu göstermektedir. Hal böyle olunca, kadınlara yönelik psikolojik şiddeti cezalandırmayan hukuk sistemi, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınlara yönelik şiddetin yaptırımı tabi tutulması görevlerini yerine getirmede psikolojik şiddetin yaygınlığı oranında başarısız olur.

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesine göre takibi şikâyete bağlı suçlardan olan hakaret suçu ve 2016 yılındaki değişiklik dahilinde tehdit suçu oluşması durumunda şüpheli ile mağdurun uzlaştırılması girişiminde bulunmaktadır. Tam bu noktada Yargıtay'ın

son zamanlarda vermiş olduğu, hakaret ve tehdit suçlarının kadınlara yönelik psikolojik şiddet olarak değerlendirilemeyeceği ve bu sebeple uzlaştırmaya dahil edilmesi gerektiği yönündeki kararları, yukarıda bahsi geçen riski barındırmaktadır.

Uzlaştırma kurumunun özellikleri itibariyle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile bir arada bulunması mümkün değildir. Öncelikle uzlaştırma, suç taraflar arası bir olgu olarak görülür. Bu durum, kadınlara yönelik şiddetin toplumsallığı ile uyumsuz olduğu gibi aynı zamanda devletin şiddet konusundaki sorumluluklarını da görmezden gelir. İkinci olarak uzlaştırma, eşit tarafların gönüllü bir araya gelmesine ve özgür irade ile karara varmasına dayanır. Ancak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet eşitsizlikten doğup eşitsizliği besler. Aynı zamanda böyle durumlarda özgür iradeden ziyade üretilmiş rızadan bahsetmek gerekecektir. Uzlaştırma sanığın ilerideki davranışları ile ilgilenmediğinden, kadınlara yönelik şiddetin azaltılması konusunda bir çözüm sunamadığı gibi ana odaklılığı nedeniyle şiddeti normalleştirme riskini bünyesinde barındırır. Her ne kadar uzlaştırma sanığın davranışının sonucuyla yüzleştiğinde dönüşeceği iddiasına dayanıyor olsa da konu kadınlara yönelik şiddet olduğunda çoğunlukla bu durumun tersinin yaşandığı bir gerçektir. Son olarak uzlaştırmacının tarafsızlığı fikrinin, halihazırda taraflar arasında bulunan eşitsiz ilişkiyi derinleştirme olasılığı bulunmaktadır. Tüm bu nedenlerle kadınlara yönelik şiddet kapsamında yer alan suçlar, uzlaştırmaya uygun değildir.

İstanbul Sözleşmesi psikolojik şiddeti tehdit veya zorlama yoluyla kişinin psikolojik bütünlüğüne zarar veren kasıtlı davranışlar olarak tanımlar. 6284 sayılı Kanun ise tehdit ve baskı içeren her türlü eylemi kadınlara yönelik şiddet kapsamında değerlendirmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kadınlara yönelik şiddete ilişkin özel ve açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi vermiş olduğu pek çok kararında tehdidin ve hakaretin başvuranın psikolojik bütünlüğüne yönelik bir saldırı olduğunu ifade ederek tehdit ve hakaretin psikolojik şiddet olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Söz konusu hakaret ve tehdit suçlarının kadınlara yönelik şiddet olarak tezahür edebildiği 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun düzenlemesi ile sabittir. 2017 yılında kabul edilen CEDAW 35 No'lu Genel Tavsiye Kararında, sözleşmeciler devletlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesinde, arabuluculuk ve uzlaşma dahil olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını uygulamaması gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda 2014 yılında yürürlüğe giren Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 48. maddesi zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını yasaklamakta, sözleşmeciler devletlere bu konuda gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü yüklemektedir. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesinin 5. fıkrası bağlamında kanunların ilgili sözleşme hükümleri ile çatışması halinde sözleşmenin hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Kadınlara yönelik şiddet söz konusu olduğunda zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına gidilemeyeceği uluslararası sözleşmeler bağlamında açıktır.

Kadınlara yönelik şiddetin eşitlikçi sosyal sonuçları itibariyle de uzlaştırma dışı tutulması gerekmektedir. Bunlardan belki de en önemlisi şiddet döngüsünün varlığıdır. Şiddet döngüsü, kadınların yaşadıkları şeyin şiddet olduğunu anlamakta zorlanmasına neden olurken aynı zamanda uzun süre şiddet içeren ilişkileri sürdürmelerinin de nedenidir. Uzlaştırma aynı zamanda şiddetten etkilenen kadınla şiddet uygulayan erkeği karşı karşıya getirerek kadınlara şiddeti tekrar yaşatmakta, suçu affedilir kılmakta ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında "affedici" olma sorumluluğu yüklenen kadınların üzerinde affetme ve uzlaşmaya gitme baskısı yaratmaktadır. Kadın cinayetlerine ilişkin davalarda, ölen kadınların daha öncesinde çok kez şikayetçi olduğu ancak bir şekilde şikayetinden vazgeçirildiği ya da söz konusu olaylara ilişkin soruşturmanın uzlaştırma tabi tutulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki suçların hiçbir şekilde uzlaştırmaya tabi tutulamayacağını ve Yargıtay'ın hakaret ve tehdidin psikolojik şiddet olarak değerlendirilemeyeceği yönündeki görüşünü değiştirmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Uluslararası sözleşmeler gereği kadınlara yönelik şiddet kapsamındaki suçların uzlaştırma dışı tutulması gerekir. Ancak mevcut Yargıtay kararlarına bakıldığında bu durumun yeterli olmadığı açıktır. Bu sebeple bu hususta mevzuat düzenlemesine gidilmesi tarafımızca önerilmektedir. Israrlı takipte olduğu gibi, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda farkındalık arttıkça yasa koyucunun söz konusu şiddet halini ceza hukuku bağlamında bir yaptırıma bağlaması mümkündür. Dolayısıyla söz konusu düzenlemenin uzlaştırma kurumuna ilişkin düzenleme içerisinde yer alması, sınırlı sayıda olmamak üzere suça konu kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli tüm şiddet eylemlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesi, uygulamada karşılaşılabilecek sorunların çözümü için bir adım olabilecektir.

Böylece önerilen kanun düzenlemesi ile hem kadınlara yönelik şiddetle mücadelede katkı sunulmuş, hem de devletin uluslararası alanda sorumluluğunun doğması olasılığı azaltılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, F. (2014), CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi, F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, *Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet*, s. 61-75, Ankara: Savaş Yayınları.

AKDENİZ, G. (2019), *Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri*, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (16), (1) 1-23. https://law.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/yuhfd_2019-1_v.5.pdf#page=15 (erişim tarihi: 20.12.2023)

AKKAŞ, İ., UYANIK, Z. (2016), *Kadına Yönelik Şiddet*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6 (1), 32-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nevsosbilen/issue/19741/211291> (erişim tarihi: 20.12.2023)

ARSLAN, G. (2004), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller), İÜHFİM., (12), (1-2), 3-43. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/95911> (erişim tarihi: 20.12.2023)

ARSLAN ÖNCÜ, G. (2012), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları*, Public and Private International Law Bulletin, (32), (2), 1-37.

BAŞAR, F., DEMİRCİ, N. (2016), *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet*, Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, (2) (1), 41-52. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kashed/issue/22285/239034> (erişim tarihi: 20.12.2023)

BAYDUR, E., ERTEM, B. (2006), *Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme*, TBB Dergisi, (65), 89-118. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2006-65-240.pdf (erişim tarihi: 20.12.2023)

BAYOĞLU, F. (2020), *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Temelleri Üzerine*, Anasay, (12), 149-164. DOI: 10.33404/anasay.716400 <https://dergipark.org.tr/en/pub/anasay/issue/54514/716400> (erişim tarihi: 20.12.2023)

BOYACIOĞLU, İ. (2016), *Dünden Bugüne Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ve Ulusal Kadın Çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet*, Türk Psikoloji Yazıları, (19), 126-145. <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120160000m000051.pdf> (erişim tarihi: 20.12.2023)

BOYACIOĞLU, İ. (2019), *Kadına Yönelik Şiddeti Önleyici Devlet Politikaları: Psikolojik Şiddetle Mücadele*, Madde, Diyalektik ve Toplum, (2), (3), 246-249. <http://bilimveaydinlanma.org/madde-diyalektik-ve-toplum-cilt-2-sayi-3/> (erişim tarihi: 20.12.2023)

BÜKECİK, E., ÖZKAN, B. (2018), *Kadına Yönelik Şiddet: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, (3), (2), 33-37. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ikcusbfd/issue/38566/339683> (erişim tarihi: 20.12.2023)

CENTEL, N., ZAFER, H. (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

ÇETİNTÜRK, E. (2017), *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Ankara: Adalet Yayınevi.

DEMİR, Ş. (2011), *Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*, Ankara: Adalet Yayınevi.

DEMİR, Ş. (2014), *Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi*, Ankara Barosu Dergisi, (2), 213- 228.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/abd/issue/33817/374475>
(erişim tarihi: 20.12.2023)

EKİCİ ŞAHİN, M., YEMENİCİ, K. (2018), *6763 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (13), (1), 445-507.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/37046/425593> (erişim tarihi: 20.12.2023)

FIELD, R. (2014), *A Feminist Model Of Mediation That Centralises The Role Of Lawyers As Advocates For Participants Who Are Victims Of Domestic Violence*, Australian Feminist Law Journal, (20), (1), 65-91.
<https://doi.org/10.1080/13200968.2004.10854324> (erişim tarihi: 20.12.2023)

GÖKALP, Ö. T. (2013), *Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, (5), (1), 21-30.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85294> (erişim tarihi: 20.12.2023)

GÖKCEN, A., BALCI, M., ALŞAHİN, E., ÇAKIR, K. (2017), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi.

GRILLO, T. (1991), *The Mediation Alternative: Process Dangers for Women*, The Yale Law Journal, (100), (6), 1545- 1610.
<https://digitalcommons.law.yale.edu/ylj/vol100/iss6/1> (erişim tarihi: 20.12.2023)

GÜL, İ, I., KARAN, U. (2011), *Ayrımcılık Yasağı Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme*, B. YEŞİLADALI, G. AYATA, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İPEK, A. İ., PARLAK, E. (2016), *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, Ankara: Adalet Yayınevi.

JAHİC, G., YEŞİLADALI, B. (2008), *Onarıcı Adalet: Yeni Bir Yaklaşım*. Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler: Jahic, G ve Yeşiladali, B. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.

KADIN CINAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU DERNEĞİ <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3088/2023-yillik-veri-raporu> (erişim tarihi: 11.03.2024)

MAXWELL, J. P. (1999), *Mandatory Mediation Of Custody In The Face Of Domestic Violence Suggestions For Courts And Mediators*, (37), (3), 335-355.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.174-1617.1999.tb01309.x>

(erişim tarihi: 20.12.2023)

MOROĞLU, N. (2016), *Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları*, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (13), (1), 285-317.

KAŞDARMA, E. (2018), *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sosyo-psikolojik Unsurlar ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Ekseninde Bir Analiz*, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, (9), (16), 2438-2460. DOI: 10.26466/opus.466438

KAYMAZ, S., GÖKCAN, H. T. (2007), *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖDEN, M. (2003), *Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi*, Ankara: Yetkin Yayınları.

ÖNTAN, Y. "Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerinde-
deliği” İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2018, SS.
61-76.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/415565>
(e.t. 12.03.2024)

ÖZAR, S., “*Israrlı Takip Suçu (TCK m. 123/A)*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.71, 2022, (ss. 1397-1430)

ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAKSIZ, P., TEPE, İ. (2017), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

ÖZTÜRK, N. (2017), *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (8), (1), 1-32. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/283776> (erişim tarihi: 20.12.2023)

PARLAK BÖRÜ, Ş. (2017), *Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu*, TBB Dergisi, (özel sayı), 43-63.
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1715> (erişim tarihi: 20.12.2023)

PAZARCI, H. (2020), *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitabevi.

PELİKAN, C. (2008), *Onarıcı Adalet Üzerine. Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı*, Derleyenler: Jahic, G ve Yeşiladalı, B. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.

RUHAN ERDEM, M., ESER, F., ÖZŞAHİNLİ, P. P. (2017), *100 Soruda Uzlaştırma, Uzlaştırmacının El Kitabı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SARAÇ, S. (2013), *Toplumsal Cinsiyet*, L. Gültekin, G. Güneş,

C. Ertung, A. Şimşek, içinde *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*, s.27-32, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

[https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ngenc/128663/TOP-LUMSAL%20CINSIYET_BASKI_2013\(1\).pdf#page=35](https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ngenc/128663/TOP-LUMSAL%20CINSIYET_BASKI_2013(1).pdf#page=35) (erişim tarihi: 20.12.2023)

SEZER, A. (2010), *Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Ankara: Adalet Yayınevi.

SITARZ, O., BEK, D., JAWORSKAWIELOCH, A. (2019), *Mediation and Domestic Violence: Theoretical Reflection on the Polish Background*, International Journal of Criminal Justice Sciences, 13(2), 356–369.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2657631> (erişim tarihi: 20.12.2023)

STEWART, D., ROBINSON, G. (1998), A Review of Domestic Violence and Women’s Mental Health, (1), 83–89.

<https://doi.org/10.1007/s007370050010> (erişim tarihi: 20.12.2023)

SUR, M. (2016), *Uluslararası Hukukun Esasları*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

ŞAHİN, C., GÖKTÜRK, N. (2017), *Ceza Muhakemesi Hukuku 2*, Ankara: Seçkin Yayınevi

TARHANLI, T. (2008), *Onarıcı Adalet*. Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyenler: Jahic,G ve Yeşiladalı, B. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.

TAŞDEMİR AŞŞAR, S. (2016), *Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”*, Journal of Economy, Culture and Society, (52), 715-753. <https://doi.org/10.18368/IU/sk.04297> (erişim tarihi: 20.12.2023)

TÜRER, C. (2016), *Uzlaşma/nın Felsefesi*. Ombudsman Akade-

mik, (4), 171-188. DOI: 10.32002/ombudsmanakademik.439992
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, Yasama Dönemi 24, Yasama
Yılı 2, Sıra Sayısı 233, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Ra-
porları, 1/486.
<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss233.pdf> (erişim
tarihi: 20.12.2023)

ULRICH, J. L. (2000), *Confronting Gender-Based Violence with In-
ternational Instruments: Is a Solution to the Pandemic Within Reach?*, In-
diana Journal of Global Legal Studies: (7), (2), (11), 629-654. [https://
www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol7/iss2/11](https://www.repository.law.indiana.edu/ijgls/vol7/iss2/11) (erişim tarihi:
20.12.2023)

UYGUR, G., ÇAĞLAR GÜRGEY, F. İ. (2014), Kadınların ve Kız
Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına
Yönelik Şiddet, F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, içinde *Kadınların ve
Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet*, s.
9-59, Ankara: Savaş Yayınları.

ÜNVER, Y., HAKERİ, H. (2017), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, An-
kara: Adalet Yayınevi.

VATANDAŞLAR, S., HATİPOĞLU SÜMER, Z. (2019), Kadın-
lara Yönelik Psikolojik Şiddet Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması,
Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 9 (53), 341-371 [https://
dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/46427/583243](https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/46427/583243) (erişim tarihi:
20.12.2023)

YALÇIN SANCAR, T. (2014), Şiddet Kültürü ve Ceza Hukuku
Açısından Kadına Yönelik Şiddet, F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, için-
de *Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet
ve Ev- İçi Şiddet*, s. 119-135, Ankara: Savaş Yayınları.

YENİDÜNYA, A. C., İÇER, Z. (2016), *Ceza Muhakemesi Hukuku*,
Ankara: Adalet Yayınevi.

AIHM KARARLARI

Bevacqua ve S./ Bulgaristan, B. No: 71127/01, 12.06.2008.

Opuz/ Türkiye, B. No: 33401/02, 09.06.2009.

Hajduova/ Slovakya, B. No: 2660/03, 30.11.2010.

YARGITAY KARARLARI

Yargıtay 15. Ceza Dairesi, E. 2017/36056, K. 2017/24664, 27.11.2017 tarihli kararı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2007/4-200, K. 2007/219, 30.10.2007 tarihli kararı.

Yargıtay 14. Ceza Dairesi, E. 2011/246, K. 2011/507, 06.10.2011 tarihli kararı.

Yargıtay 18. Ceza Dairesi, E. 2018/7946, K. 2019/1977, 23.01.2019 tarihli kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2017/13917, K. 2018/27, 08.01.2018 tarihli kararı.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2018/7937, K. 2019/450, 17.01.2019 tarihli kararı.